

EGER VÁROS ZENEI ÉLETÉNEK FEJLŐDÉSE

GYÁRFÁS GYŐZŐNÉ

Történelmi háttér. Zenei előzmények

Eger zenei színvonalát a 20. század első felében — összehasonlítva Magyarország több hasonló kultúrájú városával — tulajdonképpen szomorú képet látunk. Ennek az okát kutatva a nagyon messzi múltba kell visszamennünk, hogy megérthessük ennek a rendkívül lassú fejlődésnek az okát. Legmélyebb gyökere még a feudális társadalom struktúrájába nyúlik, melyet az egyházi, nemesi, polgári és a legnagyobb létszámot kitevő parasztság éles elkülönülése jellemez.

A közel 100 éves török megszállást követő újabb század a függetlenségi harcok jegyében folyt. A Habsburgoknak nem volt érdekük a felszabadított ország gazdasági talpraállítását, sem a művészetekben való megerősítést. Az uralkodó nem élt az országban, a főurak Bécshez húztak. Az uralkodó az egyház erejében találta meg a legnagyobb támaszát. Így Egernek, mint az I. István alapította püspökségnek is az egyház felvirágoztatása adta vissza régi jelentőségét. Maga a település egyházi birtok, egyben megyei és püspöki székhely volt. A mindenkor püspök egyúttal a főispáni méltóságot töltötte be, így az egyház mindig az uralkodó politikáját szolgálta. Ez az aulikus magatartás a gyökere annak a társadalmi rétegződésnek, melynek hatása még a 20. században is érezhető.

Eger lakossága a török kiűzése után igen kevert. A rácok még a törökökkel szivárogtak be. A németek részben a török kiűzésében résztvevő zsoldos csapatok leszármazottai. Lassan beolvadtak a magyarságba.

A polgárosodás 1680 körül indult meg. A rác és a német telepések megindították az iparosodást, s ennek nagymérvű fellendülése a lakosság szaporodását vonta maga után úgy, hogy a 19. század elején már az ország 6. városa, de lényegében parasztváros, hiszen a lakosság százalékos aránya: 33% polgári, 67% paraszt. Ez a parasztság a városfalakon kívüli dombokon települt le, s a németajkú lakosok Hochstadt elnevezése idővel hóstyává idomult. Ma már elvesztették

régi jellegüket, de elnevezésük tovább él. Ezeken a hóstyákon a parasztság a maga külön falusi életét élte. Még egyházi vonalon sem simultak egészen a főkáptalan és püspökség szárnyai alá, hanem még a 20. század elején is inkább a 18. században idetelepített ferences és szervita barátok miséit látogatták. A szórakozásaikban is elkülönültek. Minden hóstyának meg volt a maga külön fúvós-zenekara. Ezek az együttesek szolgáltatták a zenét a lakodalmakon. Feltehető, hogy ebben a hóstyai különvilágban sok értékes parasztdal keletkezett, melyeknek összegyűjtése, megörökítése folyamatban van, de a város zenei életére nem volt befolyással.

A város külsejének barokk jellegét a 18. században nyerte, amikor az egyház megindította nagyszabású építkezéseit. A belváros építkezése zárt egység. Az értékes templomok és az egyház egyéb reprezentáns épületei, mintegy maguk közé vonzották a jómódú polgárságot, akik életmódjukban is az egyház védőszárnyát keresték, s egyszerűbb építkezéseikkel külsőleg is hozzá simultak. De nemcsak külsejében lett barokk, hanem szellemében is, különösen a jezsuiták itt tartózkodásáig, hiszen ők képviselték itt az ellenreformáció egyik központját. Az ellenreformáció sokszor összekapcsolódott a barokk stílussal, mert céljai érdekében igen jól fel tudta használni annak kifejező eszközeit. A 19. század elején meggyengült a feudalizmus, de Egerben az egyház még a 19. század folyamán is sokat fenntartott a barokk szellemből.

A népesség nagymérvű szaporodása indokoltá tette, hogy az egyházi rendek a 18. században kezükbe vették az iskolák gyarapítását és irányítását, hiszen az ország műveltségi foka rendkívül alacsony, a jobbágyság legnagyobb része analfabéta volt. Egymásután nyitlak meg: a papnövelde, gimnázium, leánynevelő intézet, sőt Eszterházy Károly püspök az 1765—85 között épült Liceumot egyetemnek szánta, aminek a kifejlődését 1784. október 17-én a II. József által kiadott rendelkezés megszüntette, s majd két évszázadig középiskola és egyéb intézmények otthona lett. Mindezek fontos szerepet tölthettek be a város kulturális fejlődésében, bár eléggé orthodox szellemben, szervezeti felépítésben, tananyagban egyaránt. Ez nyomta rá bélyegét a zeneoktatásra is.

A zenetanításnak első nyomait 1754-ből Barkóczy püspök idejében találjuk. Ő vezette be az újjászervezett hittani főiskolán a gregorián ének tanítását, ami a róm. kath. papképzésben elengedhetetlen. A ciszterek gimnáziumában — világi embereket képző, de paptanárokkal folyó énektanításról 1806-tól van tudomásunk. (Nova Ratio Educationis.) Zsoltárok és egyházi népénekek betanítása volt a cél, s ezzel a közös éneklésben való jártasságot mozdították elő. A jóhangú gyerekekből külön órákban előénekeseket neveltek. Ez lehetett az első csirája a közös éneklés örömeinek, s talán az így felnevelődött generációban ébredhetett először vágy dalkör alakítására.

Eger 1804-ben érsekség lett. Nagynevű érseke Pyrker László, felismerve a nép műveletlenségét, fontosnak találta a tanítóképző felállítását. Intézménye 1828-ban nyílt meg a Foglár épületben, a mai Kossuth Lajos utcában. Ez az első magyarnyelvű tanítóképző. Az inté-

zet mindjobban terebélyesedett úgy, hogy 1852-ben a Liceum épületébe költözött, s ez maradt otthona majd egy évszázadon át.

A tanítóképző felállítása a zenetanításban fordulópontot jelentett. Itt már elméleti és gyakorlati kiképzést kaptak. Az orgona tanulás mellett helyet kapott a zongora, sőt később a hegedűoktatás is. A 19. század második felében a képzőnek már kis zenekara volt. A zenei tananyag elsősorban egyházi, hiszen az intézet egyben kántorképző is. Fenntartását az érsek és a főkáptalan közösen fedezte. A székesegyházi ének- és zenekar költségei is közösen terhelték őket. Az ének és zene tanára a mindenkorai székesegyházi karnagy, de ezt mint óraadó-tanár látta el, külön díjazással.

Pyrker érsek maga is kiváló zenész volt, főleg brácsás. Udvarában komoly kamarazenélés folyt, melynek tagjai minden valószínűség szerint (bár erre pontos adataink nincsenek) a főszékesegyház zenekarából verbuválódtak. Pyrker érsek nevéhez fűződik a székesegyház értékes hangszereinek beszerzése is, ami az utókorra — sajnos — nem maradt fenn egészében [1].

A XIX. század zenei kialakulása

Nem lehet válaszfalat vonni egyházi és világi zene között. Az egyházi zene a zenekultúrában alapvető fontosságú. Ezrek és ezrek számára az első, sőt nagyrészt egyetlen zenei megnyilatkozás. Hogy az ország leggazdagabb egyházmegyéje elsősorban a szertartásaihoz szükséges egyházi zenében képzett muzsikusokat alkalmazott, az természetes, de a polgári társadalom zenei művelése kívül maradt az egyház érdeklődési körén. Kivételt képeztek a cisztercita rend tanárai.

Mielőtt Eger társadalmának hangversenyéletét vázolnám, igyekszem összefoglalni a múlt század közepétől itt működő egyházi karnagyokat. Az Egri Érseki Levéltár (továbbiakban EÉL) 2327 raktári számú iratcsomó foglalkozik az egyházi zene témakörével 1805-től 1923-ig. Ezekből az iratokból bepillantást nyerünk az egyházi zenekar összeállítására. A múlt század elején a székesegyház német származású karnagya Wilt Antal volt, aki ezt a tisztségét 1807-től nyugdíjazásáig (1845) betöltötte. 1817-ben már külön orgonistája volt, zenekara pedig 4 vonós, 1 fúvós, 1 tuba, 1 kontrabasszista. Énekkara 4 tagú, karvezető és tenorista maga Wilt. Mint ember mindent elkövetett, hogy a napóleoni háborúk utáni pénz elértéktelenedés következtében rendkívül csekély fizetésből tengődő — sokszor kolduló — zene- és énekkari tagok sorsán könnyítsen. Erről számos kérvénye tanúskodik [2]. Ezek a kérvények egyben rávilágítanak arra a nagy társadalmi szakadékra is, ami az egyház és alkalmazottai között fennállott. Wilt 1840. körül már 10 tagból álló zenekarral dolgozott. Közreműködött a miséken egy fiúkar is, akik az első zenei kiképzést a cisztereknél kapták. Idővel a fiúkart nőkkel váltották fel, ami szintén Wilt Antal érdeme.

Feltehető, hogy egyházzenei kötelezettségein túlmenően ambicio-

nálta a város zenei életének megindítását is. Erre következtethetünk, egy 1821-ből fennmaradt, általa rendezett hangversenynek a műsorából, melyen Beethoven szimfónia, Haydn Andante, Mozart, Clementi zene és vegyeskari művek szerepelnek, ami a karnagy ízlését tanúsítja. De majd másfél évtizedes hallgatás után találjuk csak nyomát a következőnek, mind nagyobb időbeli távolságban és zenei szintsüllyedéssel a többit, míg azután a 48-as forradalom, Bach-korszak, rossz gazdasági viszonyok végleg befagyasztották a kezdődő zenekultúrát.

Wilt Antalt 1845-ben nyugdíjazta Pyrker érsek. Utóda Verkál György, de csak rövid ideig, mert helyét rövidesen elfoglalta Zsasskovszky Ferenc. Ez a család mélyen beírta nevét Eger és a magyar egyházi zene történetébe. Az apa, id. Zsasskovszky Endre, Zsasskón, Árva megyében született (jelenleg Szlovákia). Námesztó községben töltötte be a tanítói és kántori állást. Innen került Egerbe mint orgonista. Itt is halt meg 1866-ban.

Fiai: Zsasskovszky Ferenc (Szül.: Alsókubin, 1819, mh. 1887, Eger). A tanítóképzőt Kassán, zenei és orgonatanulmányait Prágában Pitschnél végezte. Hazakerülve először apjának kántortanítói állását vette át, majd Egerbe kerülve 1846-ban a székesegyház karmestere és a tanítóképző zenetanára lett és maradt haláláig. Alapvető érdeme abban van, hogy a róm. kath. templomokban a különböző szertartások énekei *Manuale Musico Liturgicum* c. könyve alapján egységes formát nyertek (1853). A 2. kiadás *Karénekés* kézikönyv címmel 1876-ban jelent meg. Zsasskovszky *Manualeja* sok száz templom kórusának volt igen hasznavehető, sőt nélkülözhetetlen kézikönyve egészen a hivatalos edíciók megjelenéséig. Már e munkájánál is öccsének segítségét vette igénybe. Később a testvérpár még számos művel gyarapította a magyar egyház-zenei és pedagógiai irodalmat, mindannyiszor mint társszerzők szerepelve. Ilyen közös munkájuk t. k. a *Manuale latin-szlovák* kiadása: Chorálná Kniha Cirkvenich.

Öccse: ifj. Zsasskovszky Endre (Szül. Alsókubin, 1824. mh. Eger, 1882.) Gimnáziumot és jogot végzett, az ügyvédi pályára készült. Zenei tanulmányaiba apja vezette be. Ezzel a felkészültséggel 1850-ben elnyerte a székesegyház orgonista állását. 1851—52-ben Pitschnél elvégezte az orgona szakot, s korának jelentékeny orgonaművésze lett. Orgonista állása mellett a tanítóképzőben is vállalt zenetanári állást. Jelentős egyházi komponista, kinek művei külföldön is ismertekké váltak. Megírta az első magyar orgonaiskolát és *Palestrina* címmel 2 füzennyi szemelvényt adott ki a klasszikus vokálpolyfonia mestereinek műveiből. Tiszteletbeli tagja volt a prágai egyházi zeneegyletnek, s salzburgi Mozarthumnak és a római pápai zeneakadémiának . . .

Öccsük: József kanonok. (Eger, 1830. mh. Eger, 1905.) Ferenc és Endre műveinek liturgikus részét dolgozta ki. Számos zenei cikket írt. Igen gazdag könyvgyűjteménye az egyházmegyei könyvtár birtokában van Z² és Y¹ katalógus jelzéssel. Számos ritkaság van köztük. Zsasskovszky József a múlt század utolsó évtizedeiben a már fennálló Dalkör mecénása, s mint ilyen a polgárság zenei életének előmozdítója *Danielik János* címz. püspökkel együtt. *Danielik János* Eger zenei életébe

tulajdonképpen csak mint a Dalkör mecénása kapcsolódik, de személye megérdemli, hogy közelebbről foglalkozzunk vele... Murányban született 1817-ben, mh. Egerben, 1888-ban. Élete javát Budapesten töltötte, mint lapszerkesztő. A politikai életből tevékenyen kivette részét. Legmeghittebb körét írók, t. k. Kemény Zsigmond, politikusok, művészek képezték. Így kerülhetett összeköttetésbe Liszt Ferencsel, akivel 1858-ban levelezésben állott, aki tőle kért Szent Erzsébetre vonatkozó „zenei jegyzeteket”, Lisztnek ezt a két francia nyelvű levelét a könyvtár a felszabadulásig megőrizte, sajnos akkor nyomuk veszett. Danielik János a püspöki címet és kanonokságot politikai és kulturális érdemei elismeréséül kapta Bartakovits érsektől, bár nem ehhez az egyházmegyéhez tartozott.

Zsasskovszky után átmenetileg Pokorny János látta el a regenschori teendőket, de a tanítóképzőben nem töltötte be a zenetanári állást, mert a magyar nyelvet nem bírta jól. Így a tanári kar választása Zsasskovszky Károlyra (Ferenc fia) esett, aki már Pokorny alatt másodkarnagy és orgonista volt.

Pokorny 1890-ben bekövetkezett halálával Samassa érsek Lányi Ernőt nevezte ki a karnagyi és egyben a tanítóképző zenetanári állásába. (Szül. Budapest, 1861. mh. Szabadka, 1923.) Bár 1886-ban elvégezte a zeneakadémiát, érseke Regensburgba küldte ki, hogy szaktanulmányait az ottani egyházzenei főiskolán fejezze be. Itteni állását 1892-ben foglalta el. Az ő karnagyi működése alatt merült fel az énekkar-nívójának emelése helyi erők bevonásával [3]. Felvételük a káptalan meghallgatásával történt. A karnagy lett felelős mindenért. A kar kibővítése sikerült, valamint a tagok havonkénti fizetése is felmerült az eddigi negyedévenkénti honorálás helyett.

Lányi zeneszerzői működésének súlypontja a férfikari irodalom művelésére esik, de Cantate címen vegyeskari egyházi gyűjteményt is kiadott. Itteni tisztségéről önként mondott le 1901-ben, hogy elfoglalja Miskolcon a városi zeneiskola igazgatói állását. Utóda Pogatschnigg Quidó lett. (Szül.: Szászváros, 1867. mh. Temesvár, 1937.) A zeneakadémiát 1889–90-ben végezte, majd Regensburgban az egyházzenei diplomát is megszerezte. 1894-ben foglalta el a kalocsai érseknél karnagyi állását, innen került Egerbe Lányi utódként 1902-ben. Műveinek száma meghaladja az 500-at. 36 díjat nyert. Egyházzenei művek: 65 mise, requiem, offertorium és graduale, 3 nagyzenekari mise. Asdúr szimfóniáját 1892-ben az operaház zenekara előadta. Számos világi kantáta, férfi-, női- és vegyeskarok, egyéb kompozíciók öregbítik hírnevét. Egyik legelterjedtebb énekkari műve Szabolcska Mihály: Dal a dalról c. költeményének megzenésítése. Öt nyelven éneklük. Ezzel a díjat nyert művével a külföldön versenyző dalárdák mindig első díjat nyertek [4].

De itteni működése nemcsak a főszékesegyházi karnagyi működésében és a tanítóképző vezető-tanári állásának betöltésében foglal el jelentős helyet, hanem Eger város társadalmának zenei nevelésében is elévülhetetlen érdemei vannak. Ezekről később lesz szó. 1908-ban

lett a temesvári zeneiskola igazgatója. Távozásával Eger zenei életében törés keletkezett.

Állásának betöltésére csak 1909-ben került sor Meiszner Imre személyében. (Szül.: Pécs, 1867. mh. Eger, 1947.) Tanulmányait a Nemzeti Zenedében végezte, majd a Zeneakadémián középiskolai ének-tanári oklevelet nyert. 1893-tól a fővárosban templomi karnagy volt. Itteni karnagyi állását 1939-ig, a tanítóképző énekzene-tanári óraadó állását 1931-ig töltötte be. 1931-től 1939-ig a hittudományi főiskola ének-zene tanára volt. Akkor nyugdíjazták. Szerzeményei főleg egyháziak. Számos felolvasást tartott és számos szakcikket jelent meg.

1931-ben került Egerbe Kóbor Antal. Kántortanítói képesítéssel főszékesegyházi orgonista lett. Meiszner óraadó-tanári felmentése következtében megkapta az érseki tanítóképző ének-zene tanári állását. Ezt 1933. szeptemberében rendes állássá szervezték át, s erre Bitter Dezső nyert kinevezést.

Meiszner utóda Szalay Lajos lett. (Szül.: Budapest, 1906.) Egerbe 1933. október 1-ével az egri Székeskáptalan meghívta a főszékesegyház II. karnagyi és orgonista állásába utódlási joggal Meiszner mellé. 1939-ben lett karnagya a főszékesegyháznak, 1947-ben Czapik érsektől a főszékesegyházi zeneigazgató címet kapta. 1936-tól szereplője volt a ráidónak orgonakoncertekkel 1950-ig. 1954-től a Filharmóniának kategorizált előadóművésze, mint orgonaművész és karmester.

A város zenei életébe aktívan bekapcsolódott. 1936-ban a Zeneegylet II. karnagyává választotta, ugyanígy az Egri Dalkör is. 1947-ben, amikor a BM a zeneegyletet feloszlatta, akkor Pedagógus Szakszervezeti zenekarrá átszervezve ő volt annak karnagya.

1936–39-ig a Városi Zeneiskola zeneelmélet tanára. 1945. február 1-től az érseki tanítóképzőben látta el az ének-zene tanítást és kántorképzést, mint óraadó, 1948-ban rendes tanári kinevezést kapott. 1952-ben a Pedagógiai Főiskolára nevezték ki tanszékvezetőnek az ének-zene szakon. Ezt az állást 1955. júliusáig töltötte be, amikor a főiskolán ezt a tanszéket megszüntették. Ezután az Állami Zeneiskolában működött két évig, mint zongoratanár, azután Budapestre költözött, s ma is ott él.

Mint orgonatervező is jelentős. Lassan a 100. orgonája megtervezéséhez közeledik. Számos orgona-hangversenyt adott Egerben és más városokban.

Hangversenyélet Egerben a XX. század elején

Eger a 19. század folyamán mindinkább iskolavárossá alakul, de szellemében, fejlődésében megrekedt kisváros lett. Visszamaradottságához nagyban hozzájárult, hogy a 70-es években lefektetett vasúti főútvonal elkerülte, így ipara, kereskedelme nem fejlődött, sőt zsugorodott. A 20. század elején tapasztalható zenei dilettantizmus talaját a 19. század II. felében kell keresnünk, s ennek káros hatása az egri zeneélet kialakulásában soká érezhető.

A kiegyezés utáni általános fellendülésben mindjobban meggazdagodó polgárság vagyonának egy részét szőlőkbe fektette. Mi sem természetesebb tehát, mint hogy társas összejöveteleik borozgatással indultak, záródtak, s a hangulat megteremtéséhez cigányzenekarok húzták az édes-bús nótákat, vagy a talpalávalót. Ebbe a légkörbe simult a környék még birtokos, vagy már megyei vonalon elhelyezkedett, elszegényedett nemessége. Ennek a társadalmi rétegnek nem volt lelki szüksége a magasabbrendű zene. A város földrajzi fekvése is gátolta — az életet adó vasúti hálózat hiánya formájában — hogy a 19. század utolsó negyedében megindult, — s lassan a vidéki városokra is kiterjedt — hangversenyéletbe bekapcsolódhasson. (Mint Győr, Sopron, Miskolc, stb.).

Olyanok, akik dalolni szerettek, mindenkor voltak az egri bor házában. Sőt valami dalegylet-féle, inkább baráti szövetkezés — az Egri Dalegylet — címmel már a 70-es években is volt városunkban. Ebből a magból nőtt ki aztán 1882-ben az Egri Dalkör. Vályi Bertalan tekkönyvi tisztviselő vetette fel először az alakulás eszméjét. Még néhány lelkes ember tette magáévá a gondolatot, s első elnökévé Danilovics Pál orvost választották. Első karnagya Pokorny János székesegyházi karnagy lett, s mint ilyen az első, aki egyházi kötelezettségein túl részt vett Eger zenei életében. A kezdet nehézségeivel sikeresen küzdött, úgy hogy 1884-ben a miskolci dalosversenyről már az első csoport II. díjával jött haza. Sok komoly siker fűződött nevéhez. 1892-ben Lányi Ernő vette át a vezetést és vitte a Dalkört sikerről sikerre. Az ő helyét Pogatschnigg Guidó foglalta el, aki Temesvárott szerezte a Dalkör újabb babérait az OMDE aranyérme formájában. Ennek a nagy sikernek lelkesítő hatása a következő sorokban jut kifejezésre [5]. „Egerben a zene iránti érdeklődést állandósítsuk városi zeneiskola létesítésével. Legyen ez a kultúrintézmény a Dalkör temesvári diadalának gyümölcse”. Sajnos ez a kultúrintézmény még igen sokáig váratott magára.

Az Egri Dalkör sikerei fellelkesítették az iparos társadalmat. Saját erejükből felállították 1904-ben a Polgári Dalkört, Balkay Béla ipartestületi elnökkel az élén, aki ennek az egyesülésnek kulturális fontosságát elismerve, anyagi áldozattól vissza nem riadva vezette ennek az ügyeit 1925-ben bekövetkezett haláláig.

Dalköri mozgalomban tehát nem volt hiány a század első negyedében, sőt nyugodtan mondhatjuk, hogy a zeneélet irányítása a dalkörök kezében volt.

De mi volt a helyzet hangszeres vonalon?

Működött Egerben a múlt század végén, sőt a 20. század elején is egy ún. Úri Banda. Néhány lelkes és ügyes vonós és fúvós hangszerekhez értő, akik magyar nótákat, divatos keringőket játszottak saját szórakoztatásukra, de hangversenyeken is felléptek a Dalkör műsorainak tarkítása céljából, s ilyenkor komoly zeneművekkel is megbírókóztak. Egyik ilyen hangversenyről, melynek nívója bár dilettáns, de élvezhető volt, a következőket olvashatjuk [6]: „... a végén azt hiszem mindnyájan fájón gondoltunk egy zeneegyletre, s a mi szegény zenei

életünkre, amelynek meg van minden lehetősége, csak akarat kell hozzá.”

De ha tallózunk az egykori újságokban, egyéb zenei megmozdulások még szomorúbb képet tárnak elénk. Jellemző erre, hogy 1900 februárjában Jan Kubelik hangversenye csak a hirdetésig jutott el, de a megvalósulás, érdeklődés hiánya miatt elmaradt. Alföldi Irén (Eger szülötte) Hunold Henrikkel (mindketten a prágai német opera tagjai), Lányi Ernő zongorakiséretével, dr. Szokolay Lajos megyei főügyész, Lányi volt növendéke, igen tehetséges műkedvelő zongorista, nagyon kevés estje alig keltett érdeklődést. Itt járt 1902-ben Geyer Stefi hegedű-művész nő Dienzl Oszkárral [7]. A kritika csak megemlíti, mint európai művésznőt, de a ráadásul játszott magyarnótákat külön kiemeli. Közönség? — legfeljebb fél ház.

Hasonló volt a helyzet Szoyer Ilonka hangversenyén 1902. augusztusában, aki ekkor már az opera tagja. Pedig közönség verbuválása céljából az Űri Banda és az Egri Dalkör is szerepelt [8].

Ezután nem csodálkozhatunk, ha már az 1901. február 7-i Egri Újság így hördül fel egy gyéren látogatott, de zeneileg súlyosabb műsorról kapcsolatban [9]:

„A közönbösség annyira nem újság, hogy ez a társadalmi betegség tartósságánál fogva megérdemelné a kutatást. Erdemes volna pályadíjat kitűzni annak a kutatására; miért viseltetik az egri publikum állandó indolenciával minden magasabb produkció iránt?” Majd így fejezi be: „Ha így tart tovább, alighisszük, hogy akadjon vakmerő, aki Egerben akarjon a múzsák szolgálatába állani”. Szomorú megállapítás egy városról, amelyik a „magyar Athén” díszítőjelzőt szerette használni. Találószerűen, hogy zenei nivója olyan romokban hevert, mint az Akropolisz. És Egernek volt olyan szerencséje, hogy akadt néhány ilyen fanatikus rajongó, aki ennek a zenei ugarnak neki mert vágni.

Pogatschnigg Guidó székesegyházi és dalköri karnagy szívvel-lélekkel befeküdt abba a hálátlan feladatba, hogy ezt a kínai falat áttörje. Ezzel kapcsolatban a következők állnak az Egri Újság 1907. január 20-i számában: „Az utóbbi időben tapasztalhattuk, hogy a zenei élet Egerben stagnál, ha ugyan lehetett Egerben zenei életéről beszélni, amely úgyszólván csak a két dalkörre szorult. A műveltebb városok nagy súlyt fektetnek arra, hogy az ifjúság zenei oktatásáról gondoskodjék. Szeged város azzal a tervvel foglalkozik, hogy 53 000 kor. költségvetéssel városi zenekart szervezzen. Persze nálunk ilyen áldozatkészségről nem lehet szó, ezért igen helyesen tette Pogatschnigg, hogy a filharmoniai esték gondolatát felvetette, de még helyesebben, hogy mindjárt meg is valósította tervét.”

Első estjét 1907. január 15-én adta, aminek első részében hangszer-ismertető előadást tartott. A szöveget a zeneirodalom gyöngyeiből összeválogatott hangszerszólók tették változatossá. Ezáltal a közönség az egyes hangszerek színét és jellegét jobban megfigyelhette, s így mintegy előkészítve kapta a műsor második részében Beethoven Pasztorál szimfóniáját a katonazenekar előadásában Hoffmann karmester

vezényletével. Az előadást telt ház és közönségsiker koronázta. Minden remény meg volt arra, hogy folytatása legyen.

De éppen ezt a közönségnevelő gesztusát kifogásolta ismeretlen cikkíró a Heves megyei Hírlap hasábjain [10]. T. k. azt hiányolta, hogy nem nyújtott elég történelmi távlatot a hangszerek fejlődésére vonatkozóan.

Pogatschnigg tökéletesen megvédte álláspontját (Hevesvármegyei Hírlap, 1907. jan. 24.), amelyben — egyebek közt — az alábbiakat olvashatjuk: „B. lapjában közölt levél elolvasása után azonnal tisztában voltam azzal, hogy a levél írója nem kitűnően képzett zenész, hanem kiskaliberű műkedvelő, aki nagy szaktudást mutató ismereteit alkalomról-alkalomra kitűnő segédkönyvekből veszi. A cikknek ugyanis rettenetes lexikon-íze van. 14 éve állok szaklap élén és első pillanatra meg tudom ítélni, hogy szakemberrel, vagy kontárral állok-e szemben”.

Mindez nem szegte kedvét, hanem előkészítette Hoffmann karmesterrel második hangversenyét, melynek műsorát kizárólag magyar szerzők műveiből állította össze [11].

A műsor 1907. március 6-án került bemutatásra, melynek keretében alkalmat nyílt Hofmann karmesternek magas nivójú hangszer tudását is bebizonyítani a Farkas-szerenád II. tételének hegedűszólójában, de mint dirigens is kiváló volt, hogy az igen nehéz Volkmann szerenádod ilyen tökéletesen meg tudta oldani. A kritikus ezzel fejezi be mondanivalóját: „A két karmester igen kellemes estét szerzett nekünk. Kívánatos, hogy ezeket a filharmóniai estéket ezentúl minden évben megtartsák, mert Eger intelligens közönsége az ilyen hangversenyek iránt — mint azt a másodsor is telt ház mutatta — melegen érdekli.”

Pogatschnigg május 16-ra tervezte III. filharmóniai estjét. Csak az előzetes beharangozásokból tudjuk, hogy Haydn: Teremtés c. oratóriumának előadását tűzte ki célul. A kivitelezésnek nyomát nem találjuk. Feltehető, hogy ez, az augusztus 18-ra beállított 17-ik dalosverseny, s egyben a Dalkör 25 éves fennállásának előkészületei miatt maradt el.

Ugyanakkor leplezték le Stróbl Alajos Dobó szobrát.

Óriási munkát igényelt nemcsak a versenyre való felkészülés, hanem az egész megmozdulás megszervezése, hiszen ebben a primitív városban ekkora idegenforgalom még nem volt. 36 dalkör vett részt a versenyen 2300 taggal. Ilyen tömeg elhelyezése, élelmezése külön apparátust igényelt. Felvonultak jóformán a fél ország dalosai. Itt volt Arad, Temesvár, Torda, Lugos, Máramarosziget, Kassa, Nagyvárad, Nagyszalonta, Pécs, Nagykároly, Budapest, Makó, Szombathely, Szeged, Székesfehérvár stb. Feltűnő, hogy a jelenlegi szlovákiai városok Kassa kivételével hiányoztak. Tudomásom szerint ott nem is volt abban az időben számottevő énekkari kultúra, így távolmaradásuk indokolt. A hangversenyeket megelőzte a dalkörök ünnepélyes fogadtatása, aztán a városházán díszközgyűlés, melynek elnöke Erney József indítványára tiszteletbeli elnöknek Zichy Géza gr. zongoraművészt, az OMDE örökös elnökét választották. A díszközgyűlés folyamán Zichy

indítványára díszelnökké dr. Szmrecsányi Lajos püspököt kérték fel, amit ő el is fogadott, s teljes püspöki díszben jelent meg Zichy Géza és Szederkényi főispán társaságában. Ünnepi formások, dísztáviratok, díszbeszéd elhangzása után állapították meg a dalkörök 3 csoportban való versenyének sorrendjét, külön-külön a kötött, s a szabadonválasztott versenyre. A zsűrit titkos szavazással választották meg. Rendes tagjai: Gobbi Alajos (Bp.), Pogatschnigg Guidó (Eger), König Péter (Szeged), Hoffer Károly (Pécs), Kelemen Lajos (Eger), Kossewitz József (Budapest), Lekly Gyula (Kassa). Póttagok: Sztojanovich Jenő (Bp.) és Grónay Andor (Eger). Lányi Ernő családi gyásza miatt nem jelent meg. Az estéket a szokásos szerenádok (az előkelőségeknek és a koszorúslányoknak) tették változatossá úgy a dalköri tagok, mint Eger lakosságának.

Augusztus 18-án délelőtt 11 órakor volt a lélekemelő szoborleleplezés. Egyik ünnepi szónoka dr. Szmrecsányi Lajos püspök volt. Magas szárnyalású beszédét ezekkel a kedves szavakkal fejezte be: „Végül engedelmet kérek, hogy egy kedves tartozást rójak le. Nem véletlen, hanem mély érzelemből folyó szándékosság az, hogy az OMDE éppen most tartja városunkban ünnepét s az egész országot átfogó hatalmas szervezetével elvezette az országot ünnepelni velünk. Legyen érte hála az OMDE minden egyes tagjának.” A leleplezés pillanatában megszólalt az 1552-es ostrom Dobó-ágyúja, most már örömet hirdetve.

Délután vette kezdetét az erre a célra a mai népkert köröndjén felállított dalcarnokban az összkarok előadása [12].

Szünet közben tűzte fel Zichy Géza a 40 éve működő dalosok mellére az aranyérmét. A többi kitüntetett — a rövidség okáért — otthon, saját dalostársai között kapta meg az érmet, vagy oklevelet. Az első csoportban versenyző 16 egylet részére 11 díjat, a második csoport 16 egylete részére 10 díjat, a harmadik csoport 9 egylete részére 5 díjat állapított meg a zsűri. Néhány ünnepi formáság lezárásával véget ért a közgyűlés. Este a dalcarnokban volt a díszhangverseny [13]. Ezzel lezárultak Egerben jó időre a zenei események.

Pogatschnigg 1908-ban a temesvári zeneiskola igazgatója lett. Távozásával soká nem találjuk nyomát komoly zenei törekvésnek. Az első kísérlet kívülről, Budapestről jött 1910. március 2-án, amikor Kun László zeneakadémiai tanár és karmesetr — aki az Országos Szimfonikus Zenekart megszervezte 1905-ben, s ennek élén a szimfonikus zene népszerűsítésének tett országosan nagy szolgálatot — Egerben tartott estét [14]. Kísérlete igen gyenge közönség-sikerrel zárult. Újabb bizonyítéka annak, hogy Pogatschnigg fáradhatatlan agilitása és szorgosztív ereje hozta össze a telt házakat, nem a közönség zeneszeretete. A kritikában ezeket olvashatjuk: „Mondjuk ki, hogy közülünk nem sokan hallottak ilyen előadást, s hogy kevesünkben akadt néha vágy komoly zene után. Sokan jól érezték és érzik is magukat e tudat nélkül.” A cikkből kicsendülő keserűség végül megállapítja: „Ma még a cigányzenekarok az egyedül népszerűek, sokak szerint a magyar nóta a szép muzsika és Fráter Lóránt a legnagyobb dalénekes.”

A cisztercita gimnázium már a század elején felismerte a zenei

nevelés fontosságát. Schaád Henrik ciszt. perjel és Küzdi Aurél igazgató lelkes zenei műkedvelők, akik értékes szabadliceális előadásokkal igyekeztek a város közönségének zenei érdeklődését felébreszteni. A gimnázium saját költségén egy teljes szimfonikus zenekarhoz szükséges hangszereket szerzett be. Zenekört alakítottak a diákokkal. Szerepeltek ünnepélyeken, diákösszejöveteleken. Nem volt ez szakszerű hangszeres kiképzés, de az értékes zene megszerettetésének lényeges állomása. Lelkesedés a nemes cél elérésére oda fejlesztette az együttest, hogy 1911. április havában nyilvános Mozart-estet rendeztek. Kalovits Alajos tanár Mozartról tartott előadást, dr. Szokolay Lajos az A-dúr zongoraversenyt játszotta, dr. Bartos Károly a Varázsfuvolából énekelt, végül a katonazenekar a C-dúr szimfóniát adta elő. A zenekar zöme diákokból állt. A műsor élénken tükrözi azt a feljebbjutni akarást, ami a közönség egy részének már régi vágya volt. Miért maradt ez még sokáig vágyalom, azt a későbbiekben látni fogjuk.

Pogatschnigg utóda, Meiszner Imre rendezett Liszt 100. születésnapja alkalmából hangversenyt. Műsora nivójának emelésére megnyerte Tarnay Alajos zongoraművészt. Minden tőle telhetőt elkövetett, a siker biztosítása érdekében, de egyben hibázott: nem tudta felmérni a rendelkezésre álló emberanyag teljesítőképességét, s így bizony kísérlete kudarcba fulladt.

Az első világháború előtti évek zenei statisztikája az érdeklődésnek némi fellendülését mutatja. A szint még diletáns. Az Egri Dalkör [15] és a Polgári Dalkör [16] működnek, bár az első némi szint-süllyedéssel. Az Uri Banda is jelentkezik az Egri Dalkör estjén Beethoven Promethus nyitányával. Változatosságot hozott a műsorba Odry Lehel és Karácsonyi József zongoraművész és a Diósgyőri Dalegylet közreműködése. Új dalárda is alakult az egri Munkásotthon keretében: az „Ébredés” dalköre, Tóth Károly áll. isk. tanító vezetésével. Jelentős helyet nem foglalt el Eger zenei életében, nem is volt hosszú életű, de megalakulása ékes bizonyítéka annak, hogy a zene megkedvelése minden társadalmi rétegben terjedt. Vendégművészek is megfordultak: Sebők Sári, az operaház tagja, Danziger Antal zongoraművésszel. A zongorakiséretet Komáromi Ödön látta el [17]. Úgy látszik az egri közönség helyre akarta hozni azt a mulasztást, amit 3 évvel ezelőtt a Budapesti Szimfonikus zenekar rovására elkövetett, mert amikor Kun László zenekari estjét 1913. január 28-án megtartotta, telt ház és nagy közönségsiker volt az eredmény. Műsorának összeállításán látszik, hogy a vidéki laikus közönség nevelését tűzte ki célul [18].

Ebben nyilván igaza is volt, ezt a kritika is méltatja és kiemeli, de hogy szunnyadt már itt egy fejlődni-akarás, egy frissebb zenei levegőre vágyás az látszik a kritika megjegyzéséből: „... jól esett volna a modern magyarok (Bartók, Kodály, Dohnányi, Weiner) vagy a franciák (Debussy, d'Indy Dukas) közül valakit, vagy egy Richard Strausst hallani, mert van a közönségnek egy kis hányada, akik vidéken élve ki vannak rekesztve a főváros fejlődő zenei életéből, s egy ilyen lehetőség kiválóan alkalmas lett volna az ő látókörük fejlesztésére.”

Ezeknek a hangversenyeknek a sikerei biztatólag hatottak mind-

azokra, akiknek az egri zeneélet szívügye volt. Annál kijózanítóbban hatott, hogy Komáromi Pál (Ödön fia, később az opera tagja, sőt egy időben igazgatója) bemutatkozó hangversenyét teljes közöny kísérte [19]. Pedig ezen fellépett Rózsa Lajos, az operaház akkori baritonistája. Igaz, hogy az időpont megválasztása nem volt szerencsés, de Eger közönsége az apára való tekintettel és Rózsa Lajos személye is megérdemelte volna az érdeklődést. Az üres sorok válhatták ki a kritikusból a következő szavakat: „Egerben komolyabb művészi ügyek iránt nincs érdeklődés.”

Ez a pár szó bizonyossága annak a szomorú ténynek, hogy néhány kivételtől eltekintve még mindig nem lelki szükséglet a magasabbrendű muzsika és még mindig csak társadalmi illem a hangversenyeken való megjelenés. 1914. január 21-én Kun László ismét jön zenekarával Egerbe. Ez volt utolsó itteni szerepelése. És mintha a közönség lassan rájönne a zene ízére-zamatára, megtörténik a csoda: nagy közönségsiker és telt ház! Műsora súlyosabb volt az eddigieknél [20] s mégis jön a közönség? Mi ez? Nem volt hiábavaló a küzdelem? Lesz még komoly zeneélet itt is? Milyen szép remények . . .

Törekvések a zenei színvonal és a zenetanítás emelésére

A múlt század végén, de még századunk elején is burjánzott a dillettantizmus a zenetanításban, még olyan városokban is, melyek magasabb zenekultúrával rendelkeztek. Sopron zeneiskolája és zenekara a legrégebbek közül való, zenei szintje is magasabb az átlagos vidéki városokénál, de mind több város ismeri fel a zenei nevelés fontosságát, s így mind többet áldoznak a színvonal emelésére. (Pl. Miskolc 1912-ben zeneiskolai kiadásai 24 100 kor., Szabadka zeneiskola fenntartása 19 917 kor., városi zenekar külön szabályrendeletben 36 450 kor., Temesvár 25 300 kor., zeneiskola céljára.)

Természetes, hogy ezekben elsősorban az a réteg helyezkedett el, akiknél már gyermekkorban jelentkezett a zenei véna. Akik divatból tanultak találtak olyan „tanerőket”, akik az ő sekélyes igényeiknek megfeleltek. De nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a zene-pedagógia a 19. század végén, s a 20. század elején sem volt olyan fejlettségű, mint a mai. A múlt század vége felé kerül ki az akadémiairól az a generáció, akiket részben még a volt Liszt-tanítványok (Szendy, Thomán) neveltek, s az általuk felnevelt generáció — akik nem a pódiumot választották, hanem a tanítást — az a réteg, amely kialakította a zenetanítás módszertanát. Hogy ez mennyire fejlődött a 20. század folyamán és Kodály égisze alatt, az meghaladja a dolgozat keretét. Eger sajnos ezen a téren is hátramaradt. Fentebb említettem már, hogy 1903-ban a Dalkör temesvári diadalának gyümölcseként felvetik egy városi zeneiskola felállításának gondolatát. Nem talált visszhangra. Még magánzeneiskolája sem volt a század elején. Képesítés nélkül nyugodtan taníthatott bárki úgy ahogy tudott.

Pogatschnigg ittléte alatt mindent elkövetett, hogy legalább egy

városi zenekar alapját megvethesse. Gyűjtést indított ezzel a céllal, mely végül már kamataival együtt 3370 koronát tett ki. A pénz az itteni különböző pénzügyintézeteknél volt elhelyezve. 1908. december havában tartott városi közgyűlés utasította dr. Barthos Károly jegyzőkönyvvezetőt, hogy az összeggel kapcsolatos alapítóoklevél ügyében tegye meg a szükséges lépéseket. Ez nem történt meg. Pogatschnigg pedig megvált Egertől. A gyűjtést senki nem folytatta.

Az idők múlásával azonban a Dalkör anyagi helyzete megbillent, s a város a Pogatschnigg által gyűjtött pénzzel akarta szanálni a Dalkört. Ebben az ügyben levélben fordult Pogatschnigghoz, aki így csak 1913-ban szerzett tudomást arról, hogy szép terveit veszély fenyegeti, mert 1913. június 28-án kelt levelében [21] hivatkozik az 1908. decemberében tartott közgyűlésre, s tiltakozik az alapnak és kamatainak más célra való felhasználása ellen. Mindamellet a város tárgyalásokat folytat az adakozókkal, miként lenne az összeg hasznosítható más kulturális célra [22].

Elhatározzák, hogy „addig is, míg az alap rendeltetésének megfelelően, a városi pénztár kezeli akként, hogy a tőke fele a Dalkör céljaira adományoztassék, másik fele pedig az esetleg befolyó adományokkal és gyűjtésekkel a zenekar alaptőkéjéhez csatoltassék.” Az ezen határozatnak megfelelően átalakított alapítólevelet (mely csak 1914-ben kelt) a képviselőtestület jóváhagyta, és megerősítés végett 4 példányban a m. kir. belügyminisztériumnak felterjesztette.

Egyben értesítette róla Pogatschniggot, aki a megváltoztathatatlan tudomásul vette egy igen elkeseredett hangú levélben.

Pogatschnigg utóda Meiszner Imre lett a székesegyházi karnagyi állásban. 1910. augusztus 28-án hatósági engedélyt kér a várostól zeneiskola létesítésére, valamint Egri Zenekonzervatórium címének használatára [23]. Ugyanakkor benyújtja tanárainak névsorát:

Zoltán Alajos főszékesegyházi primhegedűs,
König Károly főszékesegyházi karénekes, tanítja a cimbalmot,
Nyvelt Károly főszékesegyházi karzenész, tanítja a mélyhegedűt,
Linke Vilmos, a cs. és kir. 60. gy. ezr. karnagya, tanítja az összes rézfűvőt,

Meiszner tanítja a zongorát, harmóniumot, összes elméleti tárgyakat, kamarazenét, stb., egyben igazgató.

Az engedélyt meg is kapta, mert ebben a formában működött egy évig, amikor segítyezésért fordult a városhoz [24]. Bejelenti tanárai karának bővülését Gáspárdy Katinkával (zongora) és Chochola Ferencsel (gordonka, gordon). A várostól elsősorban helyiséget, továbbá iskolai bútort és 1000 korona segítyt kér. Utal arra, hogy ez a befektetés a városi zeneiskola alapjait vetheti meg.

Kérésével a képviselőtestület foglalkozik. Ennek első határozata: (10211/11) „az áll. polgári iskola alkalmas helyiségeit átengedi, ellenesetben a zeneiskolát 300 koronával segítyezni.”

Az 1911. július 29-i rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyve azonban kimondja [25] „Mielőtt a képviselőtestület érdemben határozna, a kérvényben foglaltak számára dr. Maczki Valér elnöklete alatt 6 tagú bi-

zottságot küld ki, hogy javaslatukat a képviselőtestület elé terjesszék.” A bizottság előterjesztése alkalmas tantervek ingyenes átengedése és világitás. Ez az 14623/911. sz. határozat 1911. okt. 11-én kelt Hanák főjegyző aláírásával.

Ezt a határozatot megkapta Meiszner, de még alig melegegett meg a kezében, amikor megindult a fellebbezések sora. Dr. Szokolay Lajos kifogásolja a tanerők képzésének hiányát. A városnak érdeke, hogy saját zeneiskolája legyen, félő, hogy a határozat fenntartásával a városi zeneiskola kérdése elodázódik. Az állam minden zeneiskolát 6000 koronával szubvencionál [26].

Komáromi Ödön szerint Meiszner zeneiskolája nem egyéb, mint üzleti szövetkezés. Kéri a tanácsot, készítsen tervezetet városi zeneiskola felállítására, melynek élére országos hírű művészt hívjon meg [27]. Roschild Oszkár fellebbezése [28]: Meiszner zeneiskola képzés nélkül van. Kizárólag üzleti vállalkozás. Ekkora póttadóval sújtott város nem adhat ehhez ekkora anyagi támogatást.

Végül Hanák főjegyző fellebbezése [29] az általa aláírt képviselőtestület 14623/911. határozata ellen, azzal az indoklással, hogy az ingyenes világitás a villanytelep bukásához vezetne.

A fellebbezések nyomása alatt a város bekérte Meisznertől a tanerők képzéseinek bemutatását, amit képtelen volt teljesíteni. Gáspárdy Katinka [30], aki a Nemzeti Zenedében kapott zongora mester-női oklevelet, írásban megtagadta azzal az indoklással, hogy saját céljaira akarja felhasználni. Így a Meiszner-féle konzervatórium 1912-ben megszűnt, csak a laikus közönség tudatában élt tovább mint ilyen, mert a zongoraoktatás folytatódott.

Még mielőtt ezek az események zajlottak, de a Meiszner-féle segélyezés ügye már folyamatban volt, levél érkezett a polgármesteri hivatalhoz a Magyar Zenetanárok Országos Szövetsége nevében Kern Aurél alelnöktől, melyben érdeklődik, van-e a városban magánzeneiskola, vagy a város saját hatáskörében tart-e fenn zeneiskolát? Felajánlja segítségét és az esetleg kinevezendő zenetanárookra is ajánlatot tennének. Az énektanítást is vállalják. Választ Schön Lajos címére kért.

Hanák főjegyző válasza [31]: „Megnyílt a Meiszner vezetése alatt álló magánzeneiskola, melyet a város segélyez, s így városi zeneiskola létesítése nincs tervbevéve.”

Rendkívül szomorú, hogy egy kultúrintézmény olyanok kezében bukott meg, akik hivatali súlyuknál fogva hivatottak lettek volna azt előmozdítani.

1912-ben újra napirendre kerül a városi zeneiskola felállításának kérdése. Május 29-én városi képviselők közül választott bizottság 5 taggal újra tárgyalja a problémát, hivatkozással a mind nagyobb létszámban jelentkező zenét tanulóakra, s főleg a szakképzettség nélküli oktatókra, „A képviselőtestület a törvényhatósági véghatározat indokai alapján az állandó választmány javaslatához képest határozatilag ki mondja, hogy zeneiskola létesítését feltétlenül szükségesnek tartja, azt azonban állami támogatás mellett városi kezelésben óhajtja létesíteni,

s éppen ezért magán-zeneiskolát nem segívez, hanem felhívja a tanácsot, hogy egy városi zeneiskola létesítésére az előkészítő intézkedéseket tegye meg.”

A bizottság 2 tanerő alkalmazását indítványozta: igazgató, egyben zongoratanár és egy hegedűtanár. Mindkét tanerőnek elsőrendű kvalifikációval kell bírnia. Miért nem valósult meg? — nem tudtam rájönni.

Komoly pedagógiai felkészültséggel nyitja meg magánzeneiskoláját Gáspárdy Katinka 1912-ben. Hogy erre az engedélyt melyik szerv állította ki, homályba vész, mert levéltári kutatásaim során nem találtam nyomát. Ez 1922-ben áll. eng. zeneiskola lett. Az ő tevékenységével kezdődött Egerben komoly zenei nevelés, mert nemcsak mint zongorista adott kiváló elméleti és gyakorlati kiképzést növendékeinek, de kiterjedt figyelme a vonóshangszerek fontosságára, ezért iskolájában mindig szerződötetett képesített hegedűtanárokat. Zenei nevelői figyelme nemcsak az iskolájában tanuló növendékekre terjedt ki, hanem meghívott zeneakadémiai tanárokkal és más művészekkel adott jótékony célú zeneestélyeket, hangversenyeket, a nagyobb szabásúakat a színházban, a kisebbeket az iskolája hangversenytermében [32]. Így a növendékek szüleit bekapcsolva a hallgatóságba, közönségnevelő érdemei is vannak. Úttörő volt, mint Pogatschnigg, csak más vonalon. Munkája gyümölcsét már nem élvezhette, mert ehhez generációk felnevelése szükséges.

Egyéb zenei törekvések

Eger haladó társadalma nem nyugodott bele a fennálló helyzetbe, s küzdött feljebbjutásáért. Az Egeri Újság hasábjain még 1913-ban megindult egy cikksorozat [33], amely ennek az áldatlan zenei állapotnak az okait kutatja, s egyben orvoslására ad ötleteket. Abban az időben már 3 zeneiskola (Gáspárdy, Komáromi, Meiszner) működik Egerben, van 3 Dalkör, melyek közül az Egeri Dalkör már jelentős sikerekre tekinthet vissza, de ez dekadenciában van, holott elnöke dr. Maczki Valér, bár nem aktív muzsikus, hanem irodalomtörténész, minden zenei megmozdulás részese, agitál, dolgozik, nem tudta a kátyuba jutott szekeret kimozdítani. Talán a zenei vezetésben volt a hiba, vagy a tagok magatartása váltotta ki ezt a visszaesést, nem tudjuk, de fennállt. A cisztercita gimnázium és főreál zeneköre foglalkozik zenei neveléssel, van főszékesegyházi ének és zenekar, van katonazenekar, van Őri Banda. Mindezeket felsorolva mai szemmel is joggal feltehetjük a kérdést: Ha ennyi szerv, alakulat foglalkozott már akkor zenével, hogyan lehetséges az, hogy kevés hasonló rangú város állt hátrább zenei viszonyok tekintetében? Az oka: a városban uralkodó légkör. A klikkekre, frakciókra bomlás, a mindenre ránehezedő felekezeti különbségek, a szervezetlenség az egész zenei vonalon. Minden szerv elszigetelten működik, s nem részesül pártolásban és támogatásban. Ezek a körülmények nem voltak alkalmasak Eger jó hírnevének öregbítésére. Ezért

kerülték el az előkelőbb zenei nagyságok mint olyan várost, ahol egy Hubay, egy Geyer Stefi üres sorok előtt hangversenyezett.

Ha ilyen körülmények között Dohnányi és a többi művészek is elkerülték, nem csodálkozhatunk rajta, ha a zenei törekvések elsorvadnak és a zenetanítás szintje lesüllyed.

Az első cikk ismeretlen írója felveti azt a gondolatot, hogy a zenei összefogást egy zenepártoló egyesület lenne hivatott kézben tartani. A cikk, mint egy vízbedobott kő, gyűrűzik tovább. Alapgondolatát tárgyalja mindegyik a maga szemszögéből. A gondolat ellen kifogás nem merül fel, csak a szervezés, a vezetőség mikéntjét fejtegetik. Az egyik szerint az egyesület csekély tagdíjjal egyesíthetné magában a művelt közönséget, erkölcsi súlyával műszaki törekvéseivel támogatná, sőt felvirágoztatná a zenei életet. De van aki a zenei nevelést helyezi előtérbe: „nem pártolni kell itt a zenét, hanem megteremteni”. Probléma, hogy a vezetőségben aktív zenészek, vagy a közélet reprezentánsai legyenek túlsúlyban? Anketok folynak a városházán ez ügyben. 3 pontban mindenki megegyezik:

1. Városi zeneiskola felállítása,
2. Dalkör reorganizációja,
3. Városi műkedvelő-zenekar felállítása.

A bizalom a megszervezés érdekében végül is dr. Maczki Valér felé fordul, aki minden kulturális emelkedést előmozdító, felkaroló, lelkes ember, s mint a Dalkör elnökének a kérdés szívügye volt. 1913. október 31-re hívta össze az előkészítő bizottságot, amely az ő elnökletével a taggyűlés érdekében az egri társadalom vezető embereihez aláírási íveket küldött, s a tagok toborzása szép eredménnyel járt. A maghintas — a zenét szerető emberek toborzása, összefogása ezzel megindult. Ennek az előkészítő gyűlésnek a keretében közölte dr. Maczki Valér az egybegyűltekkal, hogy a borsod-miskolci közművelődési egyesület kebelében merült fel az a terv, hogy a főváros mintájára a vidéki városok is szerveznének hangversenyirodát, amely arra vállalkoznék, hogy szövetségbe állítson több vidéki várost. Ezek egyesült erővel rendeznék olyan magas színvonalú hangversenyeket elsőrangú művészekkel, amelyeket a vidéki városok egymaguk anyagi fogyatékoság okából nem tudnának rendezni. Ez az életrevaló és nagy kulturális jelentőségű terv már értekezletbe gyűjtötte az érdekelt városok megbízottait Kassára. Ennek a kassai értekezletnek a jegyzőkönyvét mutatta be dr. Maczki Valér az egybegyűlteknél. A kassai megállapodás szerint a szövetség címe: Felvidéki Zeneszövetség lesz. Tagjai: Kassa, Eperjes, Sátoraljaújhely, Nyíregyháza, Miskolc és Eger.

A kassai értekezlet az anyagi kérdéseket is tisztázta: Egerre egy alkalommal 500 korona esik. Az Egri Zenepártoló Egyesület alakuló közgyűlésén elfogadásra ajánlja a kassai javaslatokat. Megvitatja az alapszabályokat, megválasztja a tisztikart, s az Egri Zenepártoló Egyesület megalakulása után azonnal megkezdje működését és kötelezőleg kijelenti belépését a Felvidéki Zeneszövetségbe.

Első hangversenyükre sikerült Hubay Jenő hegedűművészt Resovszky Sándor zongoraművésszel megnyerniök [34]. Azt hihetnénk, hogy a Zenepártoló egyesületnek az a kis gárdája, aki szívét-lelkét belefektette egy komoly zenei színvonal elérésébe, ezzel a hangversennyel célt ért. Sajnos ismét beleütközött a hozzá nem értők kínai falába. Be kell vallani, hogy a Hubay-Resovszky est nem sikerült. Az üres sorok zavarták a Mestert, aki mint európai hírnévű művész és tanár ehhez nem szokott. Eger városa mindenesetre szégyenkezhet emiatt az est miatt.

Mindamellet a Felvidéki Zeneszövetség már 1914. január 8-án megrendezte II. hangversenyét. Ebből az alkalomból idegenből hozott művészekkel: Waly Höttges német dalénekesnő (meleg, bársonyos mezzo), Wilhelmus holland zongoraművész és Rákos Arnold hegedűművész (később a miskolci zeneiskola igazgatója) jóval több elismerést vált ki a sokkal nagyobb számú hallgatóságból, mint Hubayék. De jellemző a korra, hogy néhány nappal a hangverseny lezajlása után „Öreg kuruc” aláírással cikk jelent meg, melynek írója kifogásolja Höttges német, tehát eredeti nyelven előadott dalait.

Bizakodó légkörben rendezte a Felvidéki Zeneszövetség III. estjét 1914. február 10-én [35]. Változatosságot jelent, mert Zalánfy Aladár orgonaművész és Haydu István csellóművész Dienzl Oszkár mesteri zongorakíséretével főleg preklasszikusokat adnak elő, ami az itteni műsorokban új szín. Mint Haydu, mint Zalánfy akkor még egész fiatal, de már mindkettő kiforrott művészegyéység. Kern Aurél, a Nemzeti Zenede tanára, később az Operaház igazgatója tartotta volna a bevezetőbeszédet a preklasszikus muzsikához, de ez sajnos betegsége miatt elmaradt.

Az egriek is dolgoznak legjobb tudásuk szerint. A főreál zenekörének hangversenye is telt házat vonzott (1914. március 1.). A Gáspárdy növendékek koncertje is nagy sikerrel járt.

A Felvidéki Zeneszövetség sem elégszik meg eddigi ténykedéseivel. Az eddigi 6 város kibővül: Máramarossziget, Munkács, Lócse, Zsolna, Losonc, Szatmár, Debrecen, Szolnok városokkal, hogy így egy életerős, s minden téren működni kívánó egyletté alakuljon. Vita csak az anyagi hozzájárulás körül folyik még a miskolci megbeszéléseken.

A zenei mag tehát kicsirázott, sőt szárba is szökkent már, amikor kivirágzását elpusztította az első világháború vihara.

A műzsák elhallgattak.

Az 1914-es 18-as években, ha van zenei megmozdulás, azt a katonák, a rokkantak javára rendezik. A Felvidéki Zeneszövetséget elfújta a szél. Eger ismét magára maradt. Ha nincs egy Gáspárdy Katinkája, aki vitte a vonalat tovább tanításban, zenei nevelésben, hogy az eddigi szintet tarthassa, akkor jobban visszasüllyedt volna.

Az I. világháború utáni zeneélet

Az ország életében beállott változás következtében Egerre új hivatás várt. Ezt látnia, éreznie kellett volna azoknak is, akik eddig zavartalan nyugalomban ringatóztak. Az új hivatás betöltésének előfeltétele az átalakulás. De ez az átalakulás nem ment gyorsan. Az idekerült új lakosságnak nehezen sikerült beleilleszkedni ebbe a rendkívül begyökeresedett társadalomba. Az első világháború előtti társadalmi rétegződés még sokáig érezhető volt a város kulturális és zenei életében. Ezen a kemény falon rést ütni volt a kezdet kezdetének legnehezebbike.

Mielőtt még a hangversenyélet alakulásával foglalkoznánk, újra vissza kell térnem arra a szomorú tényre, hogy hiába került ide egy lelkes gárda, aki minden tőle telhetőt elkövetett zenei téren, de hiányzott a szervezés egysége és az anyagi háttér. A város szegény és mindenben visszamaradt volt, vezetősége nem látta fontosnak a zenekultúra fejlesztését, innen tehát nem remélhetett segítséget az 1919-ben megalakult Műkedvelők Zenekara, sem az 1920-ban megalakult Egri Zenekedvelők Köre. Az érsekség és főkapitán sem tette magáévá azt a gondolatot, hogy mint mecénás, missziót teljesíthet. A szervezés hiánya volt, hogy tagsági díjat nem állapított meg, így anyagi bázis nélkül (a karnagynak fizetést nem tudtak adni) az egész csak a gárda zeneszeretete tartotta össze. Nyugodtan mondhatjuk ezt az időt — ami sajnós a felszabadulásig húzódott — az egri zeneélet hőskorának. A körülmények jellemzésére meg kell említenem, hogy nem volt szerv, amely rendezéssel foglalkozott volna. Előfordult, hogy a szereplőknek maguknak kellett gondoskodniuk a rendőrségi engedély megszerzésétől, a székhordáson folytatva, a jegyek eladásáig (tehát közönségszervezésig) mindenről. De csinálták fanatikus lelkesedéssel.

A Dalkörök anyagi helyzete sem volt rózsás. Ha egy dalosversenyre készültek, legtöbbször gyűjtést kellett indítani a költségek előteremtéséhez, amiben mindig az iparos és kereskedő társadalom járt elől jó példával, nem a város, vagy egyház. Néha egy-egy hangverseny jövedelme segített rajtuk.

A megkisebbedett ország új generációja új érvényesülési lehetőségeket keresett. Az érdeklődés Eger felé kezdett irányulni. Fűredi G. Gusztáv, Höchtl Margit zongoraművésznővel (később a szegedi konzervatórium tanára) egy 3 estet betöltő Schumann, Chopin, Liszt ciklust akart tartani. Breznay Imre az Egri Népújság szerkesztője levélben feltárta a helyzetet: nincs zongora, nincs hangversenyterem, csak színház. Felhívta a figyelmüket, hogy telt házra nem lehet számítani. Végül maga mondta le az egész vállalkozást. Ezt annak jellemzésére említettem, hogy lássa a mai generáció azt a közönyt, meg nem értést, amivel a helybeli maroknyi gárdának meg kellett küzdenie.

Ennek a kis gárdának központja Gáspárdy Katinkának kultúrmissziót teljesítő zeneiskolája volt. 1918-ban már ott működött okl. hegedűtanárként Kaufmann Emmy [36], akinek nevéhez t. k. Eger új hegedűs generációjának felnevelése fűződik. Itt találjuk már Huszthy

Zoltánt [37], a Dalkör koszorús, majd király és kormányzó-díjas karnagyát, itt volt már Főgel Elemér, okl. mérnök, zeneakadémiát végzett csellista [38] 1919-ben került Nagyenyedről Egerbe dr. Liman Emil, későbbi pénzügyigazgató, vérbeli muzsikus, aki már édesapja mellett 14 éves korában tanított hegedűt. Eger zenei életében a kezdettől fogva legtevékenyebben vett részt [39]. 1919-ben telepedett le itt Stocker (Botond) István, később az Egri Keresztény Iparoskör karnagya [40]. Csupa izzig-vérig muzsikus lélek, akinek Eger zeneéletében elévülhetetlen érdemei vannak.

A 20—30-as évek közötti időszakban Egerben kétségtelenül fejlődött a zenei élet. A Zeneegylet lelkesedése nem maradt hatás nélkül. A zárkózottságot lassan felváltotta az érdeklődés. Ez látható volt már az 1921. február 26-án az Egri Ének és Zeneegylet első bemutatkozó hangversenyén. A május 26-án tartott zenekari estjükön Kaufmann Emmy Mendelssohn hegedűversenyével már átütő sikert aratott. Ugyanakkor Főgel Elemér csellósólója is nagy elragadtatásra talált. Gáspárdy Katinka zeneiskolája termében 1922. február 14-én Nagy Géza zongoraművész, zeneakadémiai tanár még eléggé gyér közönség előtt aratott nagy sikert. Ugyanez év novemberében Ticharich Zdenka zongoraművésznő az Angolkisasszonyoknál adott estje már telt házat vonzott.

1923. januárjában a Waldbauer—Kerpely vonósnygyes látogatott el Egerbe. A közönség elég szép számban töltötte meg a színházat, de jellemző volt hozzáértésükre, hogy a taps tételről-tételre hangzott el, nem művek szerint tagolva. De jött már a publikum, ez is haladást jelentett.

1923. márciusában Schmidthauer Lajos orgonaművészetében gyönyörködhetek.

1923. március 6-án mutatkozott be a Kaufman—Főgel vonósnygyes [41]. Megalakulásukkal új szintet kapott Eger zenei élete. Céljük: a boldog, önfeledt muzsikáláson túl, ízlés fejlesztés, esztétikai nevelés, s ezt a szinte hivatásnak érzett gesztust a leghívebben teljesítették. Az évekkel mind jobban összeforrt együttes híre túljutott a városon. Szerepeltek Miskolcon, Nyíregyházán, Ózdon, Hatvanban, stb. Egerben lassan nélkülözhetetlen kultúrtényezőkké váltak, akiket közönség-csalogatóként lehetőleg minden jótékony célú műsorba bevontak.

A Zeneegylet és a Dalkör együttesen rendezett Lányi Ernő emlékére díszhangversenyt, kizárólag Lányi műveiből 1923. november 4-én. Említésre méltó dr. Székelyhidyi Ferenc és Marsalkó Rózsi közreműködése a Dalkör 1924. októberi koncertjén, valamint az, hogy a Budai Dalárda 1925. márciusában az Amsterdamban aratott nagy sikerei után itt mutatta be műsorát.

1925. újabb érdekességet hozott. A Kaufmann—Főgel quartett műsorában változatosságot jelentett Mozart klarinét-kvintettjének bemutatása Gálos Ödön igen tehetséges műkedvelő klarinétjátékossal és Schubert Forellen quintettje. Zongoraszólóját Gyné Huberth Jolán, a nagybőgőt dr. Búzás Endre látták el. Telt ház, igen nagy siker volt az eredmény.

A másik kiemelkedő eredménye ennek az évnek a Dalkör soproni szereplése augusztus 19-én. Az I. világháború után első ízben rendezett dalosversenyen a királydíjas csoportban csak Pécs és Szeged előzte meg őket.

1925. december 11-én mutatkozott be a Dalkör estje keretében Eger közönségének Márkus—Szoyer Ilike, Márkus Dezső, az operaház igazgatója és Szoyer Ilonka 10 éves kislánya. Édesapja kísérte. Komáromi Ödön hívta fel rá Huszthy figyelmét, s a kislány óriási sikere a közönséget ráébresztette Huszthy nevelő érdemeire és spontán ünneplésben részesítette [42].

1926-ban az Egri Kaszinó agilis igazgatójának, Várkonyi Rezsőnek végre sikerült felráznia megszokott közönyéből a kaszinót, hogy begyökeresedett billiárd-, kártya- és olvasó tevékenységét terjessze ki a zenekultúra területére is, lássák be, hogy a nagytermük nemcsak bálók rendezésére hivatott, hanem hangversenyterme legyen Egernek. Ebből a célból hangversenyzongorát (Grotrian—Steinweg) vásárolt, s a terem felavatására sikerült Albertina Ferrari hegedűművésznőt (Hubay növendéke volt) megnyernie. Tomboló sikert aratott [43].

Említésre méltó a Gáspárdy zeneiskola színházban rendezett estje, melynek első felében a jó növendékek, II. felében Szabó Lújza operaelekesnő, Barabás Sári primabalerina és Baranyi Gyula csellóművész léptek fel.

Ezek a kiemelkedőbb esték. A Polgári Dalkör, Egri Dalkör, sőt a ciszter-gimnázium zene és énekkara is működött. Ez utóbbi Budapesten versenyzett 19 diák-énekkarral, s első díjat hoztak haza. Új dalárda is alakult: az Izr. Dalárda, első bemutatkozásuk reményekre jogosított. Kérelmet terjesztettek be a Belügyminisztériumhoz a „Kultúra Egri Dalkör” használatáért, de ezt a BM. megtagadta, így az énekkar más néven tevékenykedett.

A Székelyhidypár újabb megjelenése őszinte örömet szerzett a Dalkörnek, s a zenekedvelőknek. Hárfaművészek is bemutatkoztak. mindezt Huszthy lankadatlan ügybuzgalma hozta létre. Ilyen eredmények tudatában joggal remélhette Eger zeneszerető közönsége, hogy 1927-ben az országos Beethoven ünnepség végrehajtó bizottsága vidéki hangversenyeinek műsorába Egert is felvette. De nem így történt. Szándékos volt-e a kifelejtés, vagy véletlen, nem tudjuk. Arra mindenesetre jó volt, hogy felrázta Egert.

A Zeneegylet rendkívül agilis tagja Sturm József siketnéma intézeti tanár, a főszékesegyház basszistája, kollégájával, Leopold Rezsővel személyesen keresett fel minden zeneszerető egyént, s ezzel szinte megalapozták a közönség toborzását. Huszthynak sikerült megnyernie a rendezőség elnökének a polgármestert, ezzel a hivatalos Egert kapcsolták bele a centenáriumba. Jó propaganda révén ott volt végre mindenki, aki számított [44]. De hiába emeli ki a kritikai a zenekar fontosságát, s hogy ezt állandóan össze kellene tartani, nem ébredtek rá az illetékesek, hogy az anyagi bázist kellene ehhez először megteremtetni. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint az 1928-ban lezajlott Schubert-centenárium.

Az 1928-as évnél kissé meg kell állnunk, bár a hangversenyek száma csökkent, inkább csak a zeneiskolák növendékhangversenyeiről tudunk. De érdekes, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium 2700/1928. számú leíratában kérdőívek kibocsájtásával kíván tájékozódni a zenei viszonyokról. Kéri a polgármestert, hogy „a magyar nemzeti műveltség egyik virágzó területéről” kataszteri felvételt készíttessen. Sajnos a felmérés eredményét nem találtam meg ezen a „virágzó területen”. De beszél helyette a Schubert-centenárium anyagi csődje. Ez ismét megvilágítja az érdeklődés hiányát. 1928. november 17-én karének-est, november 22-én kamarazene-est, december 1—2-án zenekari est [45].

1929. március 5-én a Zeneegylet (ami egyenes jogutóda lett a Műkedvelők Zenekarának) választmányi ülésén dr. Székely István elnök és dr. Ungár Sándor pénztáros beszámolt a Schubert-ciklus anyagi eredményéről, ami szomorú képet mutat, mert a királydíjra pályázó Dalkör 65 pengőt keresett, a vonósnégyes netto-bevétele rezsiköltségek hiányában 315 pengőt eredményezett, míg a Zeneegylet két hangversenyére 416 pengőt fizettek rá annak ellenére, hogy a kaszinó-termet, világítást, zongorát ingyen bocsájtották rendelkezésre.

1929-ben végre ráeszmélt a város, hogy a különféle egyesületek csak úgy működhetnek, ha valahol állandó otthonra találnak. Erre a célra a Dalkör, Zeneegylet, valamint a Műkedvelők Köre (színjátszó társaság) megkapta a Dobó-tér 9. sz. ház első emeletét.

Jellemző tünet az egrí viszonyokra: 1929-ben a Dalkör Debrecenbe készült a dalosversenyre. A költségek előteremtésére hangversenyt adtak a Zeneegylettel, de még így is gyűjtést kellett indítani, hogy a szükséges összeg meglegyen. De megért minden költséget és fáradtságot, mert hazahozták a királyi és a kormányzódíjat egyszerre. 1930-ban a budapesti sajtó méltatta a Dalkör jelentős szereplését és az Országos Dalosszövetség Huszthyt országos társaknaggyá választotta.

1930. április 25-én csendült fel a Zeneegylet hangversenye Bíró Sári zongoraművésznővel. A sorok között alig kétszer annyi közönség ült, mint amennyi a zenekari tagok száma volt. Bíró Sári és a Zeneegylet is nagy erkölcsi sikert aratott [46].

Érdemes az ezzel kapcsolatos kritikát részben idézni: „Hogyan vegye ez a jószándékú egyesület az erkölcsi, s kiváltképp az anyagi buzdítást, amiből ráfizetéseket eszközölhessen?” Majd ezzel fejezi be: „Szeretnénk egyszer oda ébreszteni a közönséget, hogy belássa: magával és városával szemben való kötelessége, hogy az ilyenféle megmozdulásokat a legmesszebbmenően támogassa, mert különben azt a már-már pattogó mázt is elveszti Eger, amivel egyesek keserves erőfeszítéssel kultúrvárossá kenték ezt a haldokló helyet.”

1931. május 6-án Hegyi Emánuel zongoraművész, zeneakadémiai tanár nagy sikert kiváltó közreműködése a Dalkör koncertjén sokunkban emlékezetes maradt. Még egy említésre méltó estje volt ennek az évnek: Maróti-Sefcsik Magda koloratur énekesnő és Fükő László tenorista hangversenye.

1932-ben jött ki a V. M. rendelete a Társadalmi Egyesületek bejelentési kötelezettségéről.

Zenei események szempontjából elég szürke ez az év. Kiemelkedőbb pontja a Dalkör 50 éves fennállásának a megünneplése, bár ez korántsem volt akkora, mint 1907-ben a 25 éves jubileumkor. A megjelent dalkörök száma is jóval kisebb volt, összesen 8 jelent meg az egriekkel együtt. A Liceum udvarán volt a zászlók ünnepélyes megkoszorúzása, utána mise a székesegyházban, majd díszközgyűlés a városháza nagytermében, ahol az ünnepi beszédet dr. Fehér Lajos az Egri Dalkör tb. elnöke, az OMDSZ alelnöke mondotta. A Beszkárt Önképzőköre nagyzenekara Müller Károly orsz. karnagy vezényletével térzenét adott a Liceum előtti téren. Délután 5 órakor csendült fel a dalkörök versenye a Liceum udvarán, a zsűfólásig megtelt udvar remek akusztikája nagyban hozzájárult a művek érvényesüléséhez. Az Egri Dalkör este vacsorán látta vendégül a dalosokat a Keresztény Iparoskör udvarán. A háború óta ez volt itt az első tömeg-megmozdulás.

1932-ben alakult meg a Ferencesek Szent Klára vegyeskara Kóbor Antal vezetésével.

1933-ban újra találkozunk Kóbor Antal nevével, amikor a Kath. Legényegylet zenekarát megalakította, s munkája eredményét egy magyar dalegyveleg vezényletével bemutatta. Egyházi műsorral is jelentkezik a Szent Klára vegyeskarral, Demény, Raff művek és miserészetek bemutatásával. Zenei nevelés szempontjából azonban súlyosabb Saád Henrik cisz. r. tanár, zenetörténész előadása a Mária-síralmak történeti fejlődéséről, amit szólók és énekkarak tettek változatossá.

1933. jún. 19-én Schmidthauer Lajos orgonaművész hangversenye a főszékesegyházban. Meiszner érdeme, hogy Eger, művészetében gyönyörködhetett. Műsora sajnos nem maradt fenn.

1933. december 16-án Sugár Viktor orgona-koncertje a Ferencesek templomában. Közreműködött a Dalkör Huszthy vezényletével és a Szent Klára vegyeskar Kóborral. Jellemző Egerre: a templom zsúfolt, a hideg nagy volt, viszont belépődíj ilyen helyen nincs... Ha lapozzuk az egykori újságok társadalmi rovatát, táncestély, piknik, egyre-másra találhatók benne. Hangverseny semmi. A Gárdonyi Irodalmi Társaság a 30-as években jelentős kultúrmunkát végzett, s ebbeli programját a vonósnegyes értékes zeneszámokkal tarkította. A Zeneegylet, Dalkör, Szent Klára vegyeskar könnyű műsorokkal igyekszik közönséget toborozni, de nem sok sikerrel.

1934. január 14. azért emlékezetes Egernek, mert akkor közvetítette a rádió Meiszner Imre miséjét a belvárosi plébánia templomból Harmath Artúr vezényletével.

Említettem már, hogy a Zeneegylet tagsági díjakat nem szedett, így állandó jövedelme nem volt. Ha kottaanyag, timpanik, vagy bőgők beszerzése vált szükségessé, mindég egy hangverseny jövedelmében reménykedtek. A karnagy nem kapott fizetést. Ha most emlékeztetek a Schubert centenárium ráfizetésére, olvasóim előtt is nyilvánvaló lesz az adósságokkal teli küzdelem. 1934. iratai között lapozgatva megtaláltam egy városi 14316 kgy 278/1934. számú közgyűlési jegyzőköny-

vet, melynek témája az Egeri Zeneegylet támogatása: „A szóbanforgó egylet Eger város kulturális életében jelentős szerepet játszik, s fennmaradása és működése csak hatósági támogatással remélhető, ezért a Hevesmegyei Takarékpénztárnál fennálló tartozása kiegyenlítését magára vállalta.” Az az első, s talán egyetlen támogatás, amit hivatalos helyről eddig élvezhettek. De joggal feltehető a kérdés: miért nem lehetett a város és az egyház összefogásával megvetni az alapját egy városi szimfónikus zenekarnak?

1936 év újra felrázta Eger zenei életét Liszt Ferenc halála 50. évfordulójával. Az első megmozdulást a Gárdonyi Társaság ülése jelentette, amikor Harsányi Zsolt tartott előadást Lisztről, s a zenei részt Liszt hegedűátiratok képviselték Fógelné Kaufmann Emmy előadásában, Huszthy kíséretével.

A zenei ünnepeket 3 esetben tervezte meg Huszthy: egy zenekari est a Kaszinó nagytermében (a Zeneegylet előadásában), egy szabadtéri hangverseny a főszékesegyház előtti téren, és egy egyházi hangverseny a főszékesegyházban.

A szabadtéri est nagy apparátust igényelt. Ebben a tervezetben 250 főnyi vegyes-, férfi- és gyermekkarral számolt és a zenekar 80 főre emelkedett. Mozgósítva voltak az egri leány és fiú iskolák énekkarai, a zenekar kibővült a 14. gyalogezred zenekarával Miskolcra és Budapestről hozott zenekari tagokkal. De a társadalom és a város vezetőségére is jellemző az a bizonytalanság, amivel ehhez a kultúrunkához hozzáfogtak. Nem volt mecénás, aki előlegezte volna a költségeket. Ezért a rendezőség 20 pengős kötvényeket bocsájtott ki, hogy az előre felmerült költségekre a szükséges fedezetet előteremtse. De dicséretére szolgál a közönség magatartásának az, hogy a rendezőség a kötvénytulajdonosoknak maradéktalanul visszafizette az előlegezett pénzt.

A Zeneegylet estje április 16-án hangzott el a Kaszinó nagytermében, zsúfolt ház előtt. Az optimista sajtó megjegyezte, hogy a város közönsége mennyire gyönyörködött a műsorban „gyakoribb zenei eseményekkel hova-tovább sikerül Egerben állandó zenei érdeklődést megteremtteni” [47].

Az egyházi hangversenyre május 18-án került sor. Dicséretre méltó az érdeklődés, ami ez iránt a hangverseny iránt is megnyilvánult.

Május 31-én volt a szabadtéri hangverseny. Mindamellet, hogy 2 filléres-gyors és sok vidéki jelentette be megjelenését, jellemző Eger bennszülött közönségére, hogy 3 nappal az előadás előtt mindössze 200 előreváltott jegy kelt el, de ingyen belépő iránt nagy volt az érdeklődés, sőt a környező házak ablakából, ahonnan lehetett ingyen hallgatni. Dacára a sötét előjeleknek a nézőtér zsúfolásig megtelt, s az első szabadtéri hangverseny igen hangulatos és látványos rendezésével Eger zenei megmozdulásaira új perspektíva nyílt. Ezt a műsort a rádió is közvetítette [48].

1937-tel ismét szűk esztendőik álltak be a zenei életben. Január végén egy Eger számára érdekes rádióközvetítés volt. A Budapesti Polgári Dalkör karnagya, Zsaskovszky József az egri egyházi zenekul-

túrával összenőtt névnek a továbbhordozója műsorában t. k. Meiszner főszékesegyházi karnagy „Messze valahol” c. férfikarát is vezényelte. 1937. május 9-én volt a főszékesegyház felszentelésének 100 éves évfordulója. (Az építés gondolatát Pyrker érsek vetette fel.) Előadásra került Meiszner Missa Pontificalisa, s a mise végeztével Huszthy Te Deumja, mely erre az alkalomra készült. Délután hangversenyt adott Szalay Lajos orgonaművész gazdag műsorral, közreműködött a tanítóképző énekkara Bitter Dezső tanár vezetésével. Saint-Genois-Deseffy grófnő művészi szólóénekei és Fögel Elemér remek gordonkaszólója tették változatossá a műsort.

1937. a Zeneegylet számára szomorú év. Tragikus hirtelenséggel halt meg dr. Liman Emil, az egylet fáradhatatlan munkatársa és szólamvezetője, a vonósnégyes brácsása. Hosszabb időbe telt, míg helyét más taggal tudták pótolni.

Egy említésre méltó est volt június 8-án: a Miskolci Vasútasok Ének- és Zenekarának estje Ábrányi Emil vezetésével [49].

Zenei szempontból egy kellemetlen epizódról is beszámolok. A Kaszinónak anyagi nehézségei támadtak, ennek kiegyenlítésére eladták a hangversenyzongorát, az egyetlen használható hangszerét Egernek. Várkonyi Rezső a kaszinó hajdani agilis és megértő igazgatója akkor már régen nem volt Egerben.

A következő hangversenynek külön egridékesége, hogy az összkarok által előadott dallamok a Cantus Catolici-ből valók, a legrégebb magyar énekeskönyvből, mely 1651-ben Kisdi Benedek, majd 1674-ben Szegedi Lénárt Ferenc egridékes püspök adtak ki Kassán, ahol az egridékes püspökség a török megszállás alatt tartózkodott.

1938. május 9-én a Liceum udvarán nyitotta meg a hangversenyt Újvári Lajos, a miskolci tankerület igazgató-helyettese. Gebhardi: Kánon, Glória szálljon a mennybe fel, végül Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga c. művek az összkar — több mint 1000 gyermek ajkán csendült fel, Rássy Paulin cisztercita tanár vezényletével. Utána az egyes iskolák szerepeltek két-két szám eléneklésével: Vegyeskar a Polgári leány-, a Dobó fiúgimnázium, az angolok leánygimnáziumából összeállítva, M. Lehotzky vezényletével. A polgári fiúiskola Trillsch Péter tanár, a kereskedelmi iskola Virágvölgyi tanárral, a ciszterek énekkara Rássy Paulinnal, az angolok tanítóképzője Jurányinéval, az érseki tanítóképző Bitter Dezső tanár vezényletével. Ez az első nagy énekkari megmozdulás már kezdete az országos énekkari kultúrának, amit Kodály indított el, s a mozgalom iránti érdeklődését személyes megjelenésével is bizonyította, beszédet intézett az ifjúsághoz, dicséretre méltó kezdetnek minősítette, de megjegyezte, hogy még sok a tenni való. Azóta sok esztendő telt el...!

A Zeneegylet és a Dalkör mindent elkövetett, hogy együttmaradjon. Az volt a lényeg: átvészelni egy kritikus időszakot, amikor Egerben kilátástalan egy komolyabb vállalkozás. De ezt a tespedő időt nem sokáig bírták. 1940. kemény tele sem tudta beléjük fagyasztani a szót, mert már január 20-án Dullien Klára hegedűművész és dr. Rieger

Tibor zeneszerző közreműködésével felcsendült ismét egy komoly műsor [50].

A kasszinó hiányzó zongoráját egy zeneegyleti tag a sajátjával pótolta, s bár a hangszer a terem méreteihez nem volt egészen megfelelő, a célt elérték: a terem megtelt. De a felszaporodott rendezési költségek ismét ráfizetést eredményeztek, hiszen a művészeket sem tudták kifizetni.

1940. április 21-én érdekes műsorban gyönyörködhetett Eger. Összefogott a Gárdonyi Társaság, a Zeneegylet, a Dalkör, s a ciszterek gimnáziumának tornatermében, ami egyben a Gárdonyi Társaság otthona volt, finn—magyar estet rendeztek. Itt élt akkor—Kalioniemi Sole zongoraművész (diplomáját a párizsi Conservatoireban szerezte), aki a finn követtel jó barátságban élt. A követ felesége operaénekesnő volt, így a finn—magyar barátság és rokonság jegyében rendezték meg az estet. Kevés ilyen meleg, mondhatnám forró légkörű estre emlékszem vissza Egerben. Az ünnepi szavakat Onni Talas akkori finn követ mondotta, amit Garam Lajos (Kalioniemi Sole férje) fordított azonnal, mondhatnám költői megfogalmazással. A követ felesége finn nyelven és zeneileg igen szépen előadott dalaival frenetikus sikert aratott. A közönség szinte tombolt. Újat kapott minden számban, hiszen a finn zene nálunk az egy Sibelius kivételével teljesen ismeretlen. Garam művészetében is akkor gyönyörködhetek először, (s a szép finn népviseletben is amiben fellépett.) A követ-házaspár kedves, közvetlen lény is hozzájárult az est sikeréhez. Erre az estre nem fizettek rá [51].

1941. november 15-én csendült fel a Mozart halálának 150. évfordulójára rendezett hangversenyciklus első estje. Valami bensőséges ünnepélyesség hangulata volt érezhető a zsúfolásig megtöltött kasszinó nagytermében, mert itt végre nem kötelező, vagy hazafias ünnepség történt, hanem egy tiszteletadás egy örökké élő szellem előtt. Ott volt mindenki, akit a kultúra mélyebben és őszintén érdekelt. Ez volt az első nagy ajándéka a zenekari estnek, mert bebizonyosodott, hogy a kultúremlékek száma növekszik, s ha lassan, de mégis átható erővé válik a kisváros kisszerűségének kínai falával szemben a szellem ereje. A Zeneegylet kivirult, összeforrt. Falubíró Győző ciszt. tanár bevezető beszéde nagy zenei és zenetörténeti tudásról tanúskodott. A szólista tónusának szépségével, a zenekar állandó kapcsolatával, a témák felépítésével most is komoly pianistának mutatkozott [52].

Mozart halálának 150. évfordulója napján, december 5-én, a főszékesegyházban egyházi hangverseny volt Mozart kompozícióiból. A kórust képezte: az Egri Dalkör vegyeskara, a főszékesegyházi ének- és zenekar, valamint az Egri Zeneegylet zenekara. Huszthy Zoltán és Szalay Lajos orgonaművész voltak a közvetlen munkásai ennek az élményt jelentő esetnek, melynek legstílusosabb befejező száma a Requiemnek igen szépen előadott Dies-irae-je volt [53].

Huszthy izlését és komoly zenei tudását igazolja, hogy Mozart zenijének minden olyan oldalával meg akarta ismertetni Eger közönségét, amihez megfelelő erő rendelkezésére állt. Az opera meghaladta az egri ünnepség méreteit. De a kamarazene-est ismét új színekben

világította meg Mozart művészetét. A kamarazenélés intimebb jellege feleslegessé tette a kaszinó nagytermét, így ennek a bemutatására az akkor már létező városi zeneiskola nagytermének izlésesen díszített pódiumán került sor. A közönség komoly zenei érdeklődésű rétege nem lazult, ismét zsúfolásig megtöltötte a termet. Az est szónoka újra, Falubíró Győző volt: Mozart benső élete és kamarazenéje címmel tartott előadásával ismét bebizonyította nem csak abszolút zenei tudását, de irodalmi képességeit is. A vonósnégyes új taggal jelentkezett: Znakovszky Klárával (II. hegedű), a brácsát Stocker István vette át. A D-moll quartett után az Esz-dúr zongoraötös zárta le az estet Kali-oniemi Sole közreműködésével. Szinte a lélekzés azonosságától a sóhajtás egyforma finomságáig tartotta össze ezt a remek öt muzsikust, a lényeg tiszta felfogásától a részletmegoldások legkisebb bravúráig. Felejtethetetlenül szép este volt.

December 8-án a főszékesegyházban Mozart C-dúr miséje, 31-én pedig D-dúr Tantum ergo és a C-dúr Te Deum, Szalay Lajos karnagy vezényletével. Mozart géniuszának kijáró hódolat ezzel lezárult. A közönség nagy élményekkel lett gazdagabb, s ezért a legmesszebbmenő hála illeti Huszthyt, aki előtt senki sem akadt, aki ilyen áldozatkészen dolgozott volna a város kulturális fellendítésén.

1942. tavaszán a Kaufman—Fögel quartett jótékonycélú hangversenyt adott. „Örömmel tekintünk vissza erre az estre, mert bebizonyította, hogy van Egernek művészi kamaraegyüttese, s ennek meg van a közönsége, ha nem is nagyszámú, de annál igazabb, lelkesebb.” Ez az idézet a kritikából ékes bizonyossága annak a kultúrmunkának, amit ez az együttes Egerben betöltött, hogy 20 év lankadatlan lelkesedése felszántotta a zenei ugart és sikerült közönséget nevelniök.

Lehetetlen szó nélkül hagynunk a ciszt. gimnázium tavaszi hangversenyét. Műsora merőben eltért az iskolai ünnepélyektől. Annyi történt, hogy 30 egynéhány diák, egy paptanár vezetésével kiállt és másfél órán át lelkesen, boldogan muzsikáltak. Nem fülbemászó egyvelegeket és indulókat, hanem Haydnt, Mozartot, Bachot. A karmester sem hivatásos. És éppen itt kell keresnünk a megmozdulás lényegét: egy passzionátus muzsikust, aki életét a fiatalság közt tölti, neveli őket a magasabbrendű zene befogadására. Ha arra gondolunk, hogy Egerben a cisztercita gimnáziumban zenetanításról 1806. óta van tudomásunk, s ha áttekintjük az utat, amit azóta megtettek zenei nevelés terén, csak elismeréssel nyilatkozhatunk munkájukról.

1943. már a háború jegyében indult. A Zeneegylet adott műsort a hadbavonultak javára a városháza nagytermében. Műsora könnyedebb, közönség-csalogatóbb volt anyagi érdek miatt. Ezt el is érték.

Junius 5-én Huszthy 25 éves jubileuma alkalmából szépen megtöltötte a közönség a színházat. Műsorát úgy állították össze a rendező egyesületek, hogy karnagy működésének minden területét összefoglalja, Megérdemelt ünneplésben részesült, hiszen kevés embernek köszönhet annyit Eger művelődni vágyó közönsége, mint neki [54].

Még egy utolsó fellobbanás volt: a rádió egri napot közvetített november 9-én. A műsor felölelte Eger érdekességét: Gárdonyi emlé-

kezetét, specialitását, mint a fertálymesteri intézmény volt, kiterjedt az úszósportra, a bortermelésre, stb. és keresztmetszetét adta az egri zenei és irodalmi kultúrának.

- 11,25 órákor: Egyházzenei hangverseny a főszékesegyházból.
Az orgonaszámokat előadja és vezényel Szalay Lajos.
Közreműködik a főszékesegyházi énekkar [55].
- 15,15 órákor: Az egri szalonzenekar hangversenye.
Vezényel: Huszthy Zoltán [56].
- 15,50 órákor: Az Egri Dalkör műsora.
Vezényel: Huszthy Zoltán [57].
- 17,00 órákor: A Városi Zeneiskola hangversenye [58].
- 18,00 órákor: Eger város zenei és irodalmi estje [59].

1944-ben elnémult minden.

A felszabadulás új légkört teremtett. Új orientáció, új emberek, új felfogások szépet hoztak Egernek is. Az azóta eltelt 20 év alatt rengeteget fejlődött zeneileg is. De ez már a jövőbetekintés alapja. Erről majd egy későbbi krónikás fog beszámolni.

A zenetanítás fejlődése

A Gáspáry zeneiskola azon kevés vidéki zeneiskolák közé tartozott, ahol a zenetanítás minden ágára kiterjedt a figyelem. A zeneelmélet tanítása külön órákban történt. Hegedűtanítás képzett tanárokkal mindig volt az iskolában. Az I. világháború alatt Elefánt Ilonka okl. hegedűtanár helyét Drumár László foglalta el, majd Kassán lett tanár. Őt váltotta fel 1918-ban Kaufmann Emmy okl. hegedűtanár. Mint érdekességet említem meg, hogy Kaufmann Emmy hegedűtanulmányait a temesvári zeneiskolában Pogatschnigg igazgatása alatt kezdte, onnan került a Zeneművészeti Főiskolára Mambriny Gyula kezébe. Kiváló muzikalitása, gyönyörű tónusa által nemcsak a zenekarnak lett nélkülözhetetlen tagja, hanem ugyancsak kiváló pedagógiai érzékével Eger legfelkapottabb hegedűtanára is.

A két világháború közötti időben kellő felkészültséggel magánvizsgát tehettek a növendékek a zeneművészeti főiskolán, főtanszak és melléktanszakokból egyaránt, amiről szabályos bizonyítványt kaptak.

Gáspárdy Katinka is előkészített ilyen vizsgára. (Az ő növendéke volt Stefánné, Kálnoky Eta). Kaufmann Emmy már egészen fiatal tanár korában kezdte növendékeit felküldeni. Sok-sok tanítványt nevelt fel így, egészen a IV. akadémiai osztályig, s mind kitűnő vagy legalább jeles eredménnyel. Volt közöttük olyan, aki Egerben maradt (mint Žnakovszky Klára), sokat másfelé vezetett a sors, de aki a zenei pályát választotta, mindenütt dicsőséget hozott mesterének. Nem hagyhatom szó nélkül, hogy kiváló zeneesztétánk és tudósunk Kroó György is az ő tanítványa volt, míg az akadémiára került. Ő indította pályájára

Egerland Istvánt, későbbi kassai zeneiskolai tanárt, az operaház brácsását.

Kaufmann Emmy 1925-ben Fögel Elemérrel kötött házassága után pár évvel kilépett a Gáspárdy zeneiskola kötelékéből, s privát tanárként folytatta kiváló működését. Utóda Kalina Erzsébet lett, de néhány év múlva megvált Egertől, s helyét Gáspárdy nem is töltötte be többé.

A zongoratanulás divatba jött, jobban mint valaha. A tehetségesebb réteg Gáspárdy köré tömörült, de akiknél a zenetanulás csak szórakozás céljait szolgálta, megelégedtek most is a gombamódra felbukkanó „tanerőkkel”, akiknél elérték, hogy gyermekük pár hónap alatt magyar nótákat és keringőket játszó.

Ez ellen a kultúrmétely ellen küzdött Fögelné és néhány magasabb igényű zongorista, mint Gáspárdy, Stefánné Kálnoky Éta, s az 1922-ben itt letelepedett Huberth Jolán, a zeneakadémia elvégzése után [60]. Legszebb pedagógiai célkitűzéseik sokszor a szülők meg nem értésén szenvedett hajótörést. De a társadalom haladó rétege melléjük állt, s lassan-lassan felnevelődött egy-két generáció, akik már a magasabb zenei műveltséget igényelték, ha nem is választották életpályájuknak. Fögelné és Gyárfásné Huberth Jolán 1933-tól a kasszinó nagytermét kibérelve rendszeresen bemutatták növendékeik felkészültségét. Gáspárdy akkor még létező zeneiskolájában rendezte növendékhangversenyeit.

Eger város iratai között találtam egy 13 640 kgy. 281/1934. számú iratot, amely a képviselőtestület válasza Szita Oszkár zeneszerző ajánlatára, egy általa létesítendő zeneiskola ügyében. Szita Oszkár beadványa nincs a fellelhető iratok között. A fenti számú képviselőtestületi határozat elismeri az iskola felállításának szükségességét, de a pénzügyi és gazdasági viszonyokat erre alkalmatlannak találja.

Hasonló szándékkal kísérletezett dr. Kazacsay Tibor, a nem állami zeneiskolák országos szakfelügyelője 1935. tavaszán. Az ő érdeklődése azonban nem jutott a hivatalos fórumokig, hanem a közönség körében terjedt el. Ez ébresztette a közönséget arra a tudatra: miért kapjon idegen iskolanyitási engedélyt, amikor jó másfél évtizede működik itt közbecsülésben álló és ismert tanerő: Fögelné, Kaufmann Emmy. A hegedűtanítványok széleskörű mozgalmat indítottak. Aláírásokat gyűjtöttek az egész társadalomban, kérvényt adtak be a városhoz 250 aláíróval, hogy a város a zeneiskola felállítását támogassa. Érdekes és jellemző, hogy a zeneiskola ügyét tárgyaló képviselőtestületi ülésen mindössze két kanonok szavazott ellene.

1935. szeptemberben megnyílt a Dobó tér 9. sz. I. emeletén az áll. eng. községi segélyezett Magánzeneiskola. Eger városától élvezett szubvenciója: helyiség, világítás és 1500 pengő készpénz, ami az 1947—48-as években helyiség, világítás és 3000 pengő készpénzre módosult. A zeneiskolai engedély kelte és száma: 11 635/1935. III. 1936-ban megkapta a Városi Zeneiskola címet és pecsét használatát. Helyiségei: 3 tanterem, 1 iroda, 1 hangversenyterem. Ez utóbbi egyben a Zeneegylet és Dalkör próbaterme, de a karbantartása a Zeneiskolát terhelte.

A Zeneiskola 4 tanárral kezdte működését: Igazgató és hegedűtanár Fógelné Kaufmann Emmy. T. b.: igazgató és zongoratanár Gáspárdy Katinka, II. Zongoratanár Gyárfásné Huberth Jolán, Zeneelmélet Szalay Lajos orgonaművész.

A gordonka tanítása problematikus volt, mert erre eleinte kevesen jelentkeztek és Fógel Elemér mérnöki elfoglaltsága miatt sem illeszkedhetett az órarendszerinti munkába, ezért amint a megfelelő létszám összegyűlt, Fógelné azonnal szerződtette Eigner Iván okl. gordonkatanárt utazó-tanárként, aki a Kat. Legényegyletben önálló hangversenyen is bemutatkozott óriási sikert aratva. Az évváró hangversenyek mintegy keretbe foglalták a tanárok működését, de 1937. tavaszán már két évközi hangversennyel is számot adtak fejlődésükről. Az 1938-as év megkezdésekor már a sajtó is megemlíti, hogy „Egernek alapvető zenei tényezője megtalálta a bizalmat a város társadalmához. A komoly zenei művelődés ügyét a zeneiskola nagyban elősegíti lelkes gárdájával.”

A lelkes tanári gárda szeptember 28-án Bethoven C-moll triójával jelentkezik Fógelné (hegedű), Gyárfásné (zongora), Schuster Etelka (cselló) előadásával.

1938. december 17-én Gáspárdy Katinka 25 éves működésének tiszteletére rendezett az iskola meleg ünepelet, melynek megnyitója Braun Károly polgármester. ünnepi beszéde keretében átnyújtotta a kultuszminiszter oklevelét. A szép ezüst babérkoszorút Fógelné nyújtotta át az ünepeltnak meleg szavak kíséretében, majd rövid növendékhangverseny következett, amit a kis zenekari együttes nyitott meg, végül a növendékek részéről Szentgyörgyi Márta köszöntötte az ünepeletet.

1939. áprilisi növendékhangversenyen több olyan növendék játszott, akik kezdtek zeneszerzéssel foglalkozni. Az iskola lehetőséget nyújtott nekik próbálkozásaik bemutatására. (Dr. Valentin Kálmán, a helybeli színház egyik karnagya és dr. Kiss Kálmán a színház korrepetitora, akinek a műveit a Dalkör többször műsorába vette.)

1940-ben került a zeneiskolához Garamné Kalioniemi Sole, bár idegen diplomával, de végtelen nagy intelligenciája és muzikalitása révén hamarosan igen hasznos tagja lett az intézménynek. Sajnos 1942-ban családjával kivándorolt Helsinkibe. Személyével Eger értékes kultúremléket veszített.

1941. április 5-én rendezett növendékhangversenyen megjelent Zatskó Gyula tanügyi főtanácsos, s ezzel a város egyetlen hivatalos zenei intézetének munkáját komoly megbecsülésben részesítette.

Az intézet elérte célját: Eger művelődési életének újabb tényezője lett. Olyan terület nyílt meg a tanulnivalók számára, ahol a munkarendet a szakképzettségen kívül az állami felügyelet is biztosította. Eger zenei művelődése és a gyakorlati muzikusok utánpótlása biztos kezekbe került. Ezt a társadalom minden rétege érezte, mert mind nagyobb bizalommal jelentek meg az egyre szaporodó növendékek. A növendékhangversenyek mind nagyobb közönséget vonzottak, s ebben közönségnevelő hatása is megmutatkozik. A kritika is egyre dif-

ferenciáltabban foglalkozik az egyes szereplőkkel (Kroó György, Polgár Anna, aki jelenleg a II. sz. ált. isk. kiváló zenepedagógusa és a zenei általános vezetője. Gyárfásné növendéke volt.)

Az 1944-es események mindössze három hónapra szakították meg a tanítás menetét. Némi létszámcsökkenéssel, de 1945. február 1-vel már folytatták a munkát.

1948-ban a tanárok átképző tanfolyamon vettek részt. Budapesten, s ezzel világnézetben, pedagógiában új utak tárultak fel előttük. Gazdag és értékes tapasztalataikat az akkor felnövekvő generációban gyümölcsöztették. 1949-ben Debrecenben részt vettek növendékeikkel a Bartók fesztiválon, ahonnan igen szép eredménnyel tértek haza.

1950-ben megszűnt a városi zeneiskola, mert az épületet más célra kellett felhasználni. Tanárai munkacsoportokba tömörülve folytatták tevékenységüket a lakásukon, de az évvizsgákat nem tudták nyilvánosan tartani, a munkacsoportvezető lakásán csak a tanárok jelenlétében folytak le.

1953-ban az állam vette át a zeneiskolát egész tanári karával. Azóta kibővült fúvós tanszakokkal. De erről beszélnem felesleges. Ez már „a jövő zenéje”.

Az alapokat a zenei fejlődés lehetőségeihez sikerült leraknunk. A közönség közönyét sikerült megtörnünk.

Ezért a jóvégzett munka érzetével fejezem be Egernek egy érdekes, nagy átalakulásáról szóló beszámolómat, hogy itt is végre valóra válhat Kodály mottója: „A zene mindenkié.”

JEGYZET

- [1] Meiszner Imre székesegyházi karnagy 1922. augusztus 14-én felvett leltára:
Hegedűk: 1 Stradivari 1694, vagy 1697.
1 Gvarnerius 1710.
1 Thier (Mathias) Wien 1770.
1 Thier (Joh. Georg) 1772.
1 Thier (Anton) 1792.
1 Bern. Viedenhofer 1794.
1 Gregor Leeb, Pozsony 1782.
1 Franz Geissenhofer Wien, 1811.
1. hegedű készítője ismeretlen
Violák: 1 Joh. Georg Thier, 1772. Stradivari modellt feltüntető darab.
1 Joh. Georg Leeb 1729.
Gordonka: Vonóval J. Udalricus 1753, vagy 1773.
Vonó nélkül, készítője ismeretlen.
Gordon: Vonóval, Wien, 1799.
1 Placht (Pest) 1865.
A leltár valószínűleg Schaad Henrik ciszt. r. tanárnak információja alapján készítette Meiszner. A 17. szám alatt nyilvántartott gordonkát is Schaadtól szerezte a főkáptalan.
- [2] EÉL. 2327. No. 2, 1807. és 342/1819.
[3] EÉL. 3222/1893.
[4] A Budai Dalárda Amsterdamban.
[5] Egeri Újság, 1903. aug. 27.
[6] Egeri Újság, 1910. jan. 8.
[7] Műsor: Mendelssohn: Hegedűverseny

- Wieniavsky: Legenda
Hubay: Csárdajelenet.
- [8] Műsor Strauss: Denevér
Verdi: Traviata
Weber: Bűvös vadász nyitány, az Űri Banda előadásában.
Pogatschnigg: Estharang, a Dalkör vegyeskara előadásában.
- [9] Műsört megtalálnom nem sikerült, nivójára csak a kritikából következtethetünk.
- [10] A cikk levélforma, a lap csak kivonatossan közli.
- [11] Műsor: Volkmann: III. Richárd nyitány
Pogatschnigg: Petőfi költeményére írt műdal
Farkas Ödön: Szerenád
Erkel: La Grange ária, May Münster Cornélia előadásában
Mihalovich: Gyászhangok, szimfónikus költemény.
- [12] Műsor: Himnusz
Lavotta—Hoppe: A reményhez
Feszetics Leó: Arvalányhaj
Huber Károly: Harmónia dicsérete Belovits Imre fúvószenekarával.
Hackl N. Lajos letételében és személyes vezetésével a Rákóczi Induló
- [13] Műsor: Kéler Vigjátéknyitány (Ganz-gyár 36 tagú fúvószenekara)
Erkel: Bánk bán, részlet
Lakmé: Csengetyű ária Sándor Erzs, az opera tagja előadásában
Zichy: Rákóczi szózata
Bizet: Torreádor dala, Takács Mihály az opera baritonistája előadásában.
- [14] Műsor: Mozart: Szerenád
Buttykay: Suite
Csajkovszky: Szimfónia (pontos megjelölés nélkül).
- [15] 1911. nov. 11.
[16] 1912. június 30.
- [17] Komároni Ödön ének- és zongora tanító. Komáromból került Gyöngyösre, ahonnan 1900-ban nevezték ki a főszékesegyház énekkarának basszistájává. Az Angolkisasszonyok intézetében és a főreálban ének tanár. Muzikális ember, jó kísérő, minden zenei megmozdulásban részt vesz.
- [18] Műsor: Weber: Nyitány
Volkmann: Szerenád
Hubay: Adagio
Chován: Rapszódia
Beethoven: V. szimfónia
Berlioz: Rákóczi induló
- [19] 1913. június 30.
- [20] Műsor: Goldmark: Sakuntala nyitány
Volkmann: Szerenád
Liszt: Tasso szimfónikus költemény
Csajkovszky: VI. szimfónia
- [21] Eger Városi Iratai, továbbiakban EVI (09 727 913. jún. 29.
[22] EVI, 17929/913 jegyzőkönyv
[23] Eger Városi Levéltár, továbbiakban EVL 5144/2800. ikt. 12388/910.
[24] EVL. 5144/2800 ikt. 10211/911.
[25] EVL. 5144/2800 ikt. 15708/911.
[26] EVL. 5144/2800 ikt. 5649/911.
[27] EVL. 5144/2800 ikt. 15358/911.
[28] EVL. 5144/2800 ikt. 15712/911.
[29] EVL. 5144/2800 ikt. 14512/911.
[30] Szül.: Eger, 1872. mh. Eger 1944
[31] EVL ikt. 01641/911.
[32] 1912. jún. 12. magasabb osztályú növendékek és a 60. gyal. ezr. zenekara.
1913. Tarnay Alajos zongoraművész és Elefanth Ilonka hegedűművész
hangversenye.

- [33] 1913. jún. 20., jún. 1., júl. 3., júl. 6-i száma.
- [34] 1913. dec. 13.
Műsor: Goldmark: Suite
Bach: Suite
Wieuxtemps: Souvenir de Moscou
Schubert: Ave Maria
Hubay: XI. csárdajelenet.
- [35] Műsor: Kern Aurél bevezető előadása
Corelli: Sarabande }
Couperin: Canzonetta } Zalánfy Aladár
Gluck: Ária }
Corelli: Szonáta (d-moll) Haydu István. Zongorán kísér: Dienzl
Oszkár.
Karg Ellert: Szonatina }
Purcell: Air } Zalánfy Aladár.
Popper: Mazurka C-dúr. Haydu—Dienzl.
- Maschke: Szerelmi dal }
Bizet: Mezei idill } Zalánfy Aladár
C. Frank: Quasi marcia. }
Popper: Etude } Haydu—Dienzl.
Popper: Orosz fantázia }
- [36] Szül.: Nagyköves, Torontál-megye, 1897.
- [37] Szül.: Kolozsvár, 1894.
- [38] Szül.: Kolozsvár, 1896.
- [39] Szül.: Marosújvár, 1881.
- [40] Szül.: Szabadka, 1896.
- [41] Tagjai: Kaufmann Emmy I. hegedű
Stocker István II. hegedű,
Dr. Liman Emil brácsa
Fógel Elemér cselló.
- [42] Műsoron: Rossini, Offenbach áriák, Strauss: Denevér, Tavaszi hangok.
- [43] Ábrányi Emil kísért. Műsoron: Vivaldi, Vieuxtemps versenyek, stb.
- [44] Műsor: 1. Egmont nyitány
2. Beethoven emlékezete
Dr. Székely István jogakadémiai tanár előadása.
3. Waldstein Szonáta op. 53.
Előadja: Gyárfás Gyözőné.
4. B-dúr vonósnégyes op. 18. No. 6.
Előadja az Egri Vonósnégyes Társaság
5. V. szimfónia (C-moll) op. 57.
A zenekart Huszthy Zoltán karnagy vezényli.
- [45] Schubert centenáriumi első (dalköri) estjének műsora november 17-én:
1. Hymnus, op. 154. férfikar.
2. Schubert emlékezete
Saád Henrik ciszt. r. főgimn. h. ig. előadása.
3. a) A hársfa,
b) Szellemelek tánca. Férfikarok. A capella.
4. a) Az ifjú apáca,
b) Tavaszi álom.
c) Mignon dala. Énekli D. Micsey Józsa, az operaház volt tagja.
5. Múlt a jelenben. Férfikar zongorakísérettel.
6. a) A halál és a lányka. D. Micsey Józsa.
b) Ébresztő. Férfikarok.
7. a) Asz-dúr Impromptu.
b) F-moll Impromptu, zong. előadója Demeter Imre.
8. A Mindenható. Előadja: D. Micsey Józsa, férfikar és zongora kísérettel.
9. A november 22-i kamarazene-est műsora:
a) A-moll vonósnégyes op. 29. a vonósnégyes előadásában.
b) C-dúr vonósötös, op. 163.
Előadják: Kaufmann, Dr. Ungár, Stocker, Fógel, dr. Liman.

- c) A-dúr zongoraötös, op. 114.
Előadják: zongora Gyárfásné, hegedű Kaufmann E., brácsa dr. Liman, I. cselló Főgel, II. cselló Lestál Miklós.
10. December 1-én és 2-án Zeneegylet hangversenyének azonos műsora:
- Rosamunde-nyitány,
 - B-dúr szimfónia,
 - Wanderer-fantázia (Liszt átíratában).
Zongorán előadja: Stefánné Kálnaky Eta zenekar kísérettel.
 - H-moll (befejezetlen szimfónia, No. 6.)
 1. Balettzene (II) a Rosamundából
2. Katonainduló op. 51. No. 1.
Vezényel: Huszthy Zoltán.
- [46] Műsor: Weber: Bűvös Vadász nyitány
Chopin: E-moll zongoraverseny
Mozart: Szerenád,
Beethoven: V. szimfónia.
- [47] Liszt-ünnepség 1936. április 18-án rendezett műsora:
- Bevezető előadás Liszt Ferencről. Tartotta: Lányi Viktor zeneesztétikus.
 - Les Preludes. Szimfonikus költemény. Egri Zeneegyesület Zenekara.
 - Esz-dúr zongoraverseny. Előadja: Gyárfásné Huberth Jolán a városi Zeneiskola tanára zenekar-kísérettel.
 - a) Isten, légy örökké áldott,
b) A lelkesedés dala,
c) Katonadal. Előadja a király és kormányzódíjas Egri Dalkör.
 - XIV. magyar rapszódia. Előadja a zenekar.
Vezényel: Huszthy Zoltán.
- [48]. 1936. május 31-én tartott szabadtéri hangverseny műsora:
- I. Egyházi művek:
- A 18. zsoltár.
 - Krisztus megszületet (Gyermekkar á capella)
 - Tu es Petrus (vegyeskar zenekarral)
Filii et Filiae (Gyermekkar).
Ressurrexit. (vegyeskar zenekarral).
- II. Világi művek:
- A XIV. magyar rapszódia,
 - a) Isten, légy örökké áldott,
b) Katonadal (Az érs. fiútanítóképző énekara).
 - Játékkórus a Szent Erzsébet legendából (gyermekkar zenekarral).
 - a) A lelkesedés dala
b) A magyarok Istene (férfikar).
 - Gaudeamus igitur (zenekar és az összes énekkarok)
Vezényelt: Bitter Dezső, Kádár László és Huszthy Zoltán.
A főszékesegyház orgonáján Szalay Lajos játszott.
- [49] Műsor: Nicolai: Windsori víg nők. Nyitány,
Mozart: G-moll szimfónia,
Kodály: Katonadal,
Schubert: Bölcsődal,
Erkel: Hunyadi-nyitány.
Vezényelt: Ábrányi Emil, karigazgató: Kiss Dénes
- [50] Műsor:
- Mozart: G-moll szimfónia. Előadja a Zeneegylet zenekara.
 - Beethoven: Szonata. A-dúr op. 47. (Kreutzer).
Előadja: Dullien Klára hegedűművésznő és dr. Rieger Tibor.
 - Dohnányi: Intermezzo,
Rieger: Allegro,
Chopin: Fantasie impromptu,
Wagner: Tűzvarázs a Walkür c. operából.
Zongorán előadja: dr. Rieger Tibor.
 - Kodály: Adagio,

- Tartini: Ördögtrilla variációk,
Hubay: Hejre Kati. Hegedű előadja: Dullien Klára.
5. Chabrier E.: Espana rapszódia.
Előadja a zenekar. Vezényel Huszthy Zoltán.
- [51] Finn-est, 1940. április 21.
1. Himnusz,
 2. Megnyitóbeszédet mond: dr. Palos Bernardin a Gárdonyi Társaság elnöke.
 3. a) Pacius: Finn himnuszok,
b) Sibelius: Megtört hangok,
c) Kuula T.: Csónakot visz az ár,
d) Järnefelt A.: Boldogok. Énekli a király és kormányzódíjas Egri Dalkör.
 4. Két finn népdal Palmgren feldolgozásában
Palmgren: Nocturne
I. Csillagok ragyognak,
II. Az éj dala,
III. Pirkad.
Sibelius—Palmgren: Megcsalt szív. Zongorán előadja:
Garamné Kalioniemi Sole zongoraművész.
 5. Ünnepi szavakat mond Onni Talas, Finnország budapesti nagykövete.
 6. a) Melartin: Elegia,
Kuula T.: Bölcsődal,
c) Sibelius: Mazurka
Hegedűn előadja: Fógelné Kaufmann Emmy,
Zongorán kísér: Garamné Kalioniemi Sole
 7. Finn dalokat énekel Onni Talasné Raivio Lemmilkki operaénekesnő,
Zongorán kíséri: Garamné.
 8. a) Sibelius: Desz-dúr románc,
b) Merikanto O.: Finn dallamok.
Előadja az egri Zeneegylet zenekara.
 9. Sibelius: Athéniek éneke. Előadja a cisztercita gimn. gyermekkara és az Egri Dalkör.
A zene és énekkarokat Huszthy Zoltán orsz. társaknaggy vezényli.
- [52] 1941. november 15 és december 31. között. (Mozart-ciklus)
Az Egri Zeneegylet zenekari estje november 15-én.
Műsor: 1. Emlékezés Wolfgang Amadeus Mozarra.
Elmondja: Falubíró Győző ciszt. r. tanár.
2. Varázsfuvola nyitány.
3. D-moll zongoraverseny. Előadta: Gyárfásné Huberth Jolán,
a zeneiskola tanára.
4. Hat Ländler tánc.
5. D-dúr (párisi) szimfónia. Vezényelt: Huszthy Zoltán.
- [53] December 5-én, Mozart halála évfordulóján egyházi hangverseny a főszékes-egyházban.
Műsor: 1. Veni Sancte: (Énekkar zenekarral).
2. Ergo interest. Quaere superna (Recitativo és ária),
Énekelte: Dr. Bárdosné, Szabados Olga.
3. C-dúr orgonaszonáta. (Rheinberger kandenciájával)
Előadta: Szalay Lajos zenekar-kisérettel.
4. a) Adoremus Te
b) Ave verum. (énekkar).
5. Alma Dei Creatoris. Ofertorium.
Énekelte: Sturm József.
6. A Vesperae solennes de Confessore c. műből:
a) Dixit Dominus,
b) Laudate pueri,
c) Laudate Dominum. (Énekkar zenekarral. Szólót énekel
dr. Bárdosné Szabados Olga.)
7. F-moll orgona fantázia. Előadta Szalay Lajos.
8. Dies Irae a Requiemből. (Énekkar zenekarral.)

- [54] 1. Händel: Concerto F-dúr.
Magánszólamokat: Fógelné, Bereczkyné, Fógel Elemér játssa.
2. Hagius: A muzsika dicsérete. Zong. kontinuo: Kalioniemi Sole (férfikar).
b) Haydn: Hálaének (vegyeskar)
3. Bach—Liszt: G-moll fantázia és fuga
Mozart: Változatok. Zongorán: Huszthy Zoltán.
4. Beethoven: Vezeklés,
Schubert: A muzsikához,
Giordani: Ó drága lény
Liszt: Mily bűvös.
Énekli: Huszthy Zoltán.
5. Kodály: Ének Szent István királyhoz. }
Koudela: Babilonnak vizei mellett } férfikar
Beretvás: Szeretem a falut. }
6. Debussy: Holdfény
Sibelius: Táncintermezzo
Zenekar. Vez.: Huszthy
Wagner: Lohengrin, bevezetés
7. Bartók: Senkim a világon nőikar
Kerényi: Julis néni tücske
8. Radnai: Élettörténet
Molnár: Mindig
Dr. Kiss Kálmán: Te
Tarnay: Május
Vaszi: Tavasz elé
Énekli: Huszthy
Zong. kísér: Garamné Kalioniemi Sole
9. Antalffy—Zsíross: Szerenád és finále a magyar szvitből,
Négykézre Szalay Lajossal.
10. Dr. Kiss Kálmán: Egri nóták. Vegyeskar.
- [55] Műsor: 1. Bach J. S.: F-moll preludium és fuga (orgona),
2. Sztára J.: O salutaris hostia (énekkar),
3. Bossi M. E.: Scherzo G-moll (orgona),
4. Harmat A.: Dominabitur... (énekkar),
5. Botazzo L.: Andante pastorale (orgona),
6. Pikéthy T.: Kyrie a „Pro pace” miséből (énekkar).
- [56] Műsor: 1. Losonczy D.: Kis nyitány.
2. Hubay: „Kék nefelejts” és „Minek a szőke”.
(Hegedűszólót Znakovszky Klára játssza.)
3. Paky J.: Szerelmi keringő.
4. Rajter L.: Három felvidéki verbunkos.
5. Dr. Négyessy Á.: Induló.
- [57] Műsor: 1. Bárdos L.: Zengd az Egekben Ülöt... (vegyeskar)
2. Bárdos L.: Babilonnak vizei mellett... (férfikar)
3. Kacsóh P.: Mátyást királlyá választják (férfikar)
4. Dr. Kiss K.: Egri nóták (vegyeskar).
- [58] Műsor: 1. a) Fauré G.: Álom után
b) Van Goens D.: Scherzo. Gordonkán Fógel Elemér.
2. a) Radnai M.: Tüzes vagyok.
b) Hodula J.: Te vagy a hajnal,
c) Vaszy V.: Tavasz elé. Ének: Huszthy Zoltán.
3. Debussy Cl.: Tánc. Zongorán Lorenz Ilonka zeneisk. tanár.
4. Mozart W. A.: A G-moll vonósötösből. Allegro I. tétel.
Előadják: Fógelné Kaufmann Emmy
Znakovszky Klára,
Stocker István,
Virágvölgyi Béla
Fógel Elemér.

- [59] Műsor: 1. Dr. Ágoston Júlián, a Gárdonyi Társaság főtítkárának bevezető előadása,
 2. Händel G. F.: Concerto grosso F-moll,
 Előadja: az Egri Zeneegyesület vonószekara.
 3. Dr. Hunyadi—Búzás Endréné egy Gárdonyi novellát olvas fel.
 4. Tartini G.: Ördögtrilla szonáta.
 Hegedűn Fógelné Kaufmann E. Zongorán kísér: Huszthy.
 5. Kodály Z.: Huszt. Előadja az Egri Dalkör.
 6. Kállay Miklós felolvasása.
 7. Dohnányi E.: Fisz-moll rapszódia.
 Zongorán: Gyárfásné Huberth Jolán, a városi Zeneiskola tanára.
 8. Dr. Forgács Antal, a Nemzeti Színház tagja szaval egri költők —
 Ágoston Julián, Apor Elemér és Kálnoky László verseiből.
 9. Péter J.: Magyar népdalszvit. Előadja az Egri Dalkör vegyeskara
 az Egri Zeneegyesület zenekarának kíséretével.
- [60] Szül.: Rezsópart (Zolyom megye, Szlovákia) 1895. Személyes kapcsolata
 Bartók Bélával és családjával szinte természetessé tette, hogy az első volt
 Egerben, aki Bartók zenéjét az új generációban terjeszteni, s főként meg-
 kedveltetni igyekezett.